

Manu Kanunnamesi'nde Evlilik

Hammet ARSLAN*

Marriage in the Laws of Manu

Citation/©: Arslan, Hammet, (2013). Marriage in the Laws of Manu, MİLEL ve NİHAL, 10 (1), 91-129.

Abstract: The Laws of Manu (Manusmṛiti) is a sacred text which guides Hindus on how the religious laws/rules can be applied in various conditions and different times. This scripture, in verse, is accepted as a basic reference source to the scientific discussions about Hindu religious and social life. Marriage, as in other religions, is a religious ceremony and family is a religious institution in Hinduism. In Hinduism, the marriage with a proper/relevant girl and being a head of a family is recognized as one of the four stages of human life. Regardingly, some obligatory points which must be carried out by pious man, girl to be married and families of both sides are mentioned in the Laws of Manu. In this article the purpose, conditions and types of marriage will be dealt according to the Laws of Manu.

Key Words: Hinduism, the Laws of Manu, marriage, head of a family, home life.

Atıf/©: Arslan, Hammet, (2013). Manu Kanunnamesi'nde Evlilik, MİLEL ve NİHAL, 10 (1), 91-129.

* Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dinler Tarihi Anabilim Dalı
[hammet.arslan@deu.edu.tr]

Öz: Manu Kanunnamesi (Manusmṛti) değişik şartlar altında ve farklı zamanlarda dini hükümlerin nasıl uygulanacağı konusunda Hindulara rehberlik eden kutsal bir metindir. Manzum olan bu eser, Hindu dini ve sosyal yaşamıyla alakalı bilimsel tartışmalarda temel referans kaynağıdır. Diğer dinlerde olduğu gibi Hinduizm’de de evlilik dinsel bir tören, aile de dini bir kurumdur. Hinduizm’de, uygun bir kıza nikâhlanma ve aile reisliği, insan hayatındaki dört dönemden (ashrama-dharma) birisi kabul edilmektedir. Bununla ilgili olarak dindar bir erkeğin, evlenilecek kızın ve ailelerin yerine getirmesi gereken bir takım hususlar Manu Kanunnamesinde izah edilmiştir. Bu makalede Manu Kanunnamesi’ne göre evliliğin amacı, şartları, türleri gibi konular ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Hinduizm, Manu Kanunnamesi, Evlilik, Aile reisliği, Aile hayatı.

Giriş

M.Ö. 200 ile M.S. 200 tarihleri arasında kaleme alındığı söylenen¹ Manu Kanunnamesi, değişik şartlar ve farklı zamanlarda dini hükümlerin nasıl uygulanacağı konusunda Hindulara rehberlik eden bir metindir.² *Dharmaşāstralar* literatürüne dâhil olan bu eser Hint dini kurallarını belirleyen veya açıklayan *smṛiti* kategorisinde yer alır. Bizzat metinde geçtiği üzere, “sosyal sınıfların yasası” şeklin-

¹ *Manusmṛti* veya *Manava-Dharmaśāstra* olarak da bilinen Manu Kanunnamesi’nin kayda geçiriliş tarihi hakkında ileri sürülen iddialar için bkz., Burjor Avari, *India, the Ancient Past: A History of the Indian Subcontinent from c. 7000 BC to AD 1200*, Routledge, New York, 2007, s. 142; Robert Lingat, *The Classical Law of India*, Trans. From French by, J. Duncan M. Derrett, University of California Press, Berkeley, 1973; Gavin Flood, *An Introduction to Hinduism*, Cambridge Univ. Press, Cambridge, 1996, s. 56; John Keay, *India: A History*, Grove Press, New York, 2000, s. 103; Thomas J. Hopkins, *The Hindu Religious Tradition*, Wadsworth Pub., Belmont, California, 1971, s. 74; Hermann Kulke ve Dietmar Rothermund, *A History of India*, Barnes & Noble, New York, 1986, s. 85. Bu makale, 06-08 Nisan 2012 tarihinde İzmir’de düzenlenen Uluslararası Dinlerde Nikah sempozyumunda sunulmuş “Manu Kanunnamesi’ne Göre Hinduizm’de Nikahın Şartları” başlıklı bildirimizin gözden geçirilmiş ve büyük ölçüde geliştirilmiş halidir.

² Ali İhsan Yitik, *Hint Dinleri*, İzmir İlahiyat Vakfı Yay., İzmir, 2005, s. 28; James G. Lochtefeld, *The Illustrated Encyclopedia of Hinduism*, Vol. I, The Rosen Pub., New York, 2002, s. 423-424. Orjinali Sanskritçe olan ve ilk kez Sir William Jones tarafından 1794’te İngilizceye çevrilen eser, yaygın olarak *Manusmṛti* ismi ile anılmakla birlikte *Manava Dharmaśāstra* olarak da bilinir. Gavin Flood, *An Introduction to Hinduism*, s. 56; Patrick Olivelle and Suman Olivelle, *Manu’s Code of Law: A Critical Edition and Translation of the Manava-Dharmaśāstra*, Oxford Univ. Press, Oxford, 2005; Patrick Olivelle, *The Law Code of Manu*, Oxford Univ. Press, New York, 2004, s. XVI.

de tanımlanan Manu Kanunnamesi³, daha sonraki dönemlerde ortaya çıkmış *Dharmaśāstra* türü eserlerin ilham kaynağı olmuştur. Hindu geleneğinde, Brahma *Manu*'nun kaynağı kabul edilir. Bu yüzden *Manu*'ya otorite bağlamında tabiatüstü bir güç atfedilir. Metin, hem Hindu dini ve sosyal yaşamıyla alakalı bilimsel tartışmalarda temel referans kaynaklarından birisi hem de tarihi çalışmalar açısından önemli bir kaynaktır.⁴

Manu Kanunnamesi'nde kast sisteminin yapısı, öğrencilik, aile hayatı, ormanda çile dönemi ve gezgin din adamlığı dönemlerinden müteşekkil insan hayatının evreleri, gibi konular ele alınır. Bu yüzden evlilik ve aile hayatının nasıl olması gerektiği açıklanmaktadır. Biz de burada söz konusu eserdeki evlilik uygulaması hakkında bilgiler vermeye çalışacağız. Zaman zaman ve yeri geldiğinde *Rigveda*, *Grihyasutra*, *Dharmasutra* ve *Yajnavalkya* gibi eserler başta olmak üzere diğer Hindu kutsal metinlerinden istifade etmeye gayret edeceğiz.

Diğer dinlerde olduğu gibi Hinduizm'de de evlilik dinsel bir tören, aile de dini bir kurumdur. Söz konusu dinde, uygun bir kızla evlenme ve aile reisliği, insan hayatındaki dört dönemden (*ashrama-dharma*) birisi kabul edilmektedir. Hindu dini yasalarına göre bir erkeğin, bir kızla evlenip aile kurabilmesi için mükellef olduğu bazı dini vecibeler vardır. Kişi ancak bunları yerine getirdikten sonra evlenebilme ve aile kurabilme hakkı elde edecektir. Erkeğin uyması gereken kuralların yanı sıra evlenilecek kızın ve ailelerin yerine getirmesi gereken bir takım hususlar, kız ve damat

³ *Manu*, I.2. Biz bu çalışmamızda Manu Kanunnamesi'nin şu çevirilerinden istifade ettik: *The Laws of Manu*, Çev., G. Bühler, Clarendon Press, Oxford, 1886, SBE, vol. XXV; *The Laws of Manu*, Çev., Wendy Doniger and Brian K. Smith, Penguin Books, Harmondsworth, 1991; *The Law Code of Manu*, Çev., Patrick Olivelle, Oxford Univ. Press, New York, 2004. Manu Kanunnamesi'nin evlilikle ilgili bölümlerinin çevirisi için ayrıca bkz., Paul B. Courtright, "Hinduism", *Sex, Marriage, and Family in World Religions*, Ed. Don S. Browning, M. Christian Gren, John Witte Jr., Columbia University Press, New York, 2006, s. 240-249.

⁴ Patrick Olivelle, "Dharmasāstra: A Literary History" Ed. Timothy Lubin, Jayanth Krishnan ve Jr. Donald R. Davis, *Law and Hinduism: An Introduction*, Cambridge University Press, Cambridge, 2010, s. 16; *The Law Code of Manu*, s. XX, XXXI; Robert Lingat, *The Classical Law of India*, s. 87-92.

seçiminde aranılan nitelikler, evlenme yaşı ve bunun için uygun zaman dilimleri, kastlar arası evlilik ve bunların sonuçları Manu Kanunnamesi'nde izah edilmiştir.

Evlilik, Hinduizm'de *samskara* adı verilen geçiş ritüellerinin en önemlisidir. Hint dini edebiyatında bu uygulamaya büyük yer ayrıldığı⁵ ve evliliği ifade etmek için şu sözcüklerin kullanıldığı görülmektedir:

1. *Udvaha*: Kızı anne-babasının evinden alıp dışarı çıkarmak,
2. *Vivaha*: Bir kızı özel bir amaca yönelik olarak, örneğin eş yapmak için, babasının evinden alıp götürmek,
3. *Parinaya/Parinayama*: Ateşin etrafında saat yönünde dönererek *pradaksina* ritüelini yerine getirmek,
4. *Upayama*: Kendisine yaklaştırmak ve kendisinin yapmak,
5. *Panigrahana*: Kızın elini tutmak.

Söz konusu bu terimlerden her biri evlilik ritüelinin bileşenleri olmasına rağmen bütün hepsi *dharmashastralarda* evlilik seremonisindeki muhtelif eylemler bütününe ifade etmek için kullanılır.⁶

⁵ *Rigveda*, X.85 (Biz bu çalışmamızda, Ralph T.H. Griffith ve H. H. Wilson tarafından yapılan *Rigveda* çevirilerini kullandık. Yeri geldiğinde çeviriler arasında karşılaştırmalar yaptık. *The Hymns of the Rigveda*, Çev., Ralph T.H. Griffith, Motilal Banarsidass Pub, Delhi, 1973; *Rig-Veda Samhita: A Collection of Ancient Hindu Hymns*, (I-VI), Çev., H. H. Wilson, N. Trübner and Co., London, 1866-1888); *Atharvaveda*, XIV.1.2 (*Hymns of the Atharva-Veda*, Trans. by, Maurice Bloomfield, Clarendon Press, Oxford, 1887, SBE, vol. XLII) ; P. V. Kane, *History of Dharmasastra: Antient and Medieval Religious and Civil Law*, Vol. II, Part I, Bhandarkar Oriental Research Institute, Pune, 1997, s. 427; Rajbali Pandey, *Hindu Samskaras: Socio-Religious Study of the Hindu Sacraments*, Motilal Banarsidass, Delhi, 1976, s. 153; Klaus K. Klostermaier, *A Survey of Hinduism*, State University of New York Press, Albany, 2007, s. 150; David Smith, *Hinduism and Modernity*, Blackwell Pub., Oxford, 2003, s. 155; Julius Lipner, *Hindus*, Routledge, London 1998, s. 219; William P. Harman, *The Sacred Marriage of a Hindu Goddess*, Motilal Banarsidass, Delhi, 1992, s. 126.

⁶ *Taittiriya Samhita*, VII.2.87 (*Kṛṣṇayajurvediya Taittiriya-samhita*, Trans. by, Ranga-sami Lakshminarayana Kashyap, Sri Aurobindo Kapali Sastry Institute of Vedic Culture, Bangalore, 2003); *Aitareya Brahmana*, 27.5 (*Rigveda Brahmanas: The Aitareya and Kausitaki Brahmanas of the Rigveda*, Trans. by A. B. Keith, Motilal Banarsidass, Delhi, 1998); P. V. Kane, *History of Dharmasastra: Antient and Medieval Religious and Civil Law*, Vol. II, Part I, Bhandarkar Oriental Research Institute, Pune, 1997, s. 427.

Hindu metinlerinde evlenmemiş tanrıçaların tehlikeli ve kontrol edilemez varlıklar, evlenmemiş tanrıların da güçsüz, iktidarsız, hatta bir ceset olarak tasvir edilmesi⁷ bu dinde evliliğin işlevi ve amacı açısından önemlidir. Hinduizm'de evlilik *kurban* olarak tanımlanır. Evlenmeyen kimseler için aşağılayıcı bir ifade olan “kurbansız” sözcüğü kullanılır ve onlar ‘yarım’ kabul edilir.⁸ Bir Hindu metninde “gökyüzü ve yeryüzü bir zamanlar birlikte idi, ancak ayrıldılar; daha sonra ‘haydi evlenelim ve aramızda işbirliği yapalım’ dediler” denilmektedir.⁹ Evlenen çift, dini ve sosyal görevlerini birlikte yerine getirir.¹⁰ *Dharmaśāstra* üzerine uzman bir isim olan Kane'nin ifade ettiği üzere, Hindu metinlerinde cinsler arasında gelişigüzel bir yaşam tarzının (önüne gelenle birlikte olma) varlığına dair herhangi bir ima yoktur.¹¹ Bu açıdan evlilik hayatı Hindu yaşamında önemli bir uygulama kabul edilmektedir.

I- Evliliğin Amacı

Rigveda'ya göre evliliğin amacı, erkeği aile reisi yapmak suretiyle Tanrılara kurban ritüelini yerine getirmesini sağlamaktır. Böylece, erkek çocuk sahibi olarak soyun ve kurban uygulamasının devamlılığını sağlayacaktır. *Rigveda*, X.85.36'ya göre bir erkek ateş ritüelini (*grhapatyā*) icra etmek için evlenir. Metinlerde tanrılara ibadet konusunda erkeğin ve kadının işbirliğinden söz edilir.¹² Hinduizm'in ilk ve en önemli kutsal metni addedilen *Rigveda*'da “kadının bizatihi ev olduğu”¹³ belirtilir. Bu tarz ifadeler daha sonraki metinlerde de rastlanır.¹⁴ Koca, bir oğul olarak kadından doğması

⁷ William P. Harman, *The Sacred Marriage of a Hindu Goddess*, Motilal Banarsidass, Delhi, 1992, s. 9.

⁸ *Taittiriya Samhita*, VI.3.10.5; Rajbali Pandey, *Hindu Samskaras: Socio-Religious Study of the Hindu Sacraments*, Motilal Banarsidass, Delhi, 1976, s. 153.

⁹ *Tandya Mahabrahmana*, VII.10.1'den aktaran P. V. Kane, *History of Dharmasastra*, s. 427.

¹⁰ *Yajnavalkya*, I.60 (*Yajnavalkyasmṛiti*, Trans. By, B. S. Bist, Chaukhamba Sanskrit Pratishthan, Delhi, 2004); Rajbali Pandey, *Hindu Samskaras*, s. 167.

¹¹ P. V. Kane, *History of Dharmasastra*, s. 427; Rajbali Pandey, *Hindu Samskaras*, s. 158.

¹² *Rigveda*, V.3.2; V.28.3.

¹³ *Rigveda*, III.53.4.

¹⁴ P. V. Kane, *History of Dharmasastra*, s. 428; Klaus K. Klostermaier, *A Survey of Hinduism*, s. 152.

nedeniyle dini metinlerde kadın, *jaya* olarak isimlendirilir.¹⁵ *Brahmanalar'* da ifade edildiği üzere, kadın bir erkeğin ruhunun yarısıdır.¹⁶ Erkek, kadını korumadığı sürece oğul sahibi olamaz. Oğul sahibi olmayan erkek ise yarımır. Kadını titiz biçimde koruyan erkek ise, erkek evlat sahibi olur ve soyu yürür; kendi neslini temiz/saf tutmuş olur.¹⁷

Metinlerde erkek evlat veya soy/nesil bahşedilen ve dini ritüelleri icra eden kadının üstüne ikinci bir kadınla evlilik yasaklanmıştır.¹⁸ Buna göre kadının evlilikteki yeri iki açıdan önemlidir: (i) Kadın, erkeğe dini ritüelleri beraberce (kadının yardımı ile) yapma imkânı verir. (ii) Oğul veya oğullar vererek erkeği cehennemden kurtarır.¹⁹ Manu Kanunnamesi'ne göre erkek evlat sahibi olma, dini ritüelleri icra, dine hizmet, en yüce haz, kişinin kendisi ve atası için cennet özlemi kadın sayesinde gerçekleşir.²⁰ Hindu *smriti* metinlerine göre evliliğin amacı, (i) cehenneme gitmekten kurtuluş (*praja*), (ii) dini ritüelleri icra etmek (*dharmasampatti*) ve (iii) cinsel ve diğer arzuları tatmin (*rati*) olmak üzere üçtür.²¹

Evlilik belli bir sıraya göre yapılması gereken muhtelif unsurları ihtiva eden bileşik bir ritüeldir. Bu uygulamalar neticesinde kız, erkeğin karısı olur.²² Ailenin şeref ve haysiyetini koruma ve yüceltme olarak görülen evlilik, ailelerin ekonomik yapısında değişiklikler meydana getirir. Zira kız tarafı bir üyesini kaybederken erkek tarafı yeni bir birey kazanır. Evlilikle birbirine yabancı insanlar akraba olur, bu da karşılıklı yardımlaşma ve dayanışmayı getirir. Evliliğin bir diğer amacı aile kurmak, cinsel dürtüleri helal

¹⁵ *Aitareya Brahmana*, 33.1; *Manu*, IX.8.

¹⁶ *Satapatha Brahmana*, V.2.1 (The Satapatha-Brahmana, Trans. by, Julius Eggeling, (I-V), Clarendon Press, Oxford, 1882-1900, vol. XII, XXVI, XLI, XLIII, XLIV).

¹⁷ *Aitareya Brahmana*, I.2.4; *Manu*, IX.8-9; P. V. Kane, *History of Dharmasastra*, s. 428.

¹⁸ *Apastamba Dharmasutra*, II.5.11.12 (*Dharmasutras: The Law Codes of Apastamba, Gautama, Baudhayana, and Vasistha*, Trans. and Ed. By, Patrick Olivelle, Motilal Banarsidass Pub., 2000).

¹⁹ P. V. Kane, *History of Dharmasastra*, s. 428-429; Klaus K. Klostermaier, *A Survey of Hinduism*, s. 152.

²⁰ *Manu*, IX. 28.

²¹ P. V. Kane, *History of Dharmasastra*, s. 429.

²² P. V. Kane, *History of Dharmasastra*, s. 429.

yoldan gidermek, soy sahibi olmaktır. Evlilik sayesinde Hinduizm'de hayatın dört aşamasından ikincisi ve insan hayatının dört temel hedefinden de ilk üçü (*dharma, artha, kama*) gerçekleştirilmiş olur.²³

II- Evliliğin Şartları

Hinduizm'de evliliğin gerçekleşebilmesi için damat adayının yerine getirmesi gereken bir takım şartlar vardır. Bununla birlikte, damat ve gelin adayının bir takım nitelikleri haiz olması gereklidir. Aynı zamanda ailenin yerine getirmesi gereken bir takım koşullar da bulunmaktadır. Şimdi bunları kısaca ele almaya çalışacağız.

a- Damat Adayında Aranılan Şartlar ve Damat Seçimi

Manu Kanunnamesi'nde ifade edildiği üzere, erkeğin bir kızla evlenme hakkını elde edebilmesi ve evlilik hayatını kurabilmesi için, bir *gurunun* rehberliğinde *Vedaları* mükemmel bir tarzda öğrenmesi gereklidir. Bu eğitim 36, 18, 9 yıl veya bundan daha az da sürebilir. Bu süreçte erkek, öğrenciliğin gerektirdiği bütün kurallara dikkatli bir şekilde riayet etmelidir. Eğitim sürecinin gerekli gördüğü katı kurallara layıkıyla uyan bir erkek, türlü çiçekler ve süs eşyaları ile onurlandırılır. Eğitimin tamamlanmasının ardından *gurusunun* müsaadesiyle banyo yapan ve eve dönüş ritüelini (*Sa-mavartana* kurallarını) gerçekleştiren öğrenci, kendisi ile eşit bir kasta mensup olan güzel bir kızla evlenme hakkı elde eder.²⁴

Damatın nasıl seçileceği ve damat seçiminde aranılan niteliklerle ilgili olarak Hindu kutsal metinlerinde bilgiler mevcuttur. Buna göre, damat adayı zeki, akli melekesi yerinde, huyu güzel, karakteri düzgün, eğitilmiş, sağlıklı, yakışıklı, genç, güçlü, ün/şöhret sahibi olmalıdır. Yine Hindu metinlerine göre, damatın iyi bir ailesi, temiz/düzgün bir arkadaş çevresi olmalıdır ve damat

²³ Axel Michaels, *Hinduism: Past and Present*, Princeton Univ. Press, New Jersey, 2004, s. 111; Arvind Sharma, "Marriage in the Hindu Religious Tradition" *Journal of Ecumenical Studies*, 1985, 22(1), s. 75; William P. Harman, *The Sacred Marriage of a Hindu Goddess*, Motilal Banarsidass, Delhi, 1992, s. 128-132.

²⁴ *Manu*, III.1-4.

adayı arkadaşları tarafından sevilen birisi olmalıdır.²⁵ *Yajñavalkya*'ya göre, soy sahibi olacağı düşünülerek damat adayının, yiğitliği ve cinsel gücü test edilmiş olmalıdır.²⁶ Çok küçük veya aşırı yaşlı olan, hayattan ümidini kesmiş, yüreğinde yaşama sevinci olmayan, arkadaşları tarafından nefret edilen, akrabaları tarafından yalnız bırakılan, sağlık sorunları olan, başka bir kasta mensup ve iktidarsız olan erkeklere kız verilmemelidir. Kızlarını böyle bir erkekle evlendiren babalar aptal olarak tavsif edilir; hatta kızını öldürmüş kabul edilir ve buna eşdeğer bir cezaya çarptırılabilir.²⁷

Kız için damat seçimini (*svayamvara*) kimin yapacağı ve gelini tören esnasında damada kimin teslim edeceği konusu da tartışmalıdır. Dini metinlere göre kız, sırası ile şu kimselerin korumasında kabul edilir ve bu kişiler eş seçiminde önemlidir: Baba, baba tarafından dede, erkek kardeş, erkek akraba, anne tarafından dede ve anne.²⁸ *Yajñavalkya*'ya göre ise anne tarafından dedeye yer verilmekte ve eş seçimi kızın kendi tercihi bırakılmaktadır.²⁹ Bir başka sıralama ise şöyledir: Baba, erkek kardeş, baba tarafından dede, dayı, baba tarafından yakın akraba, kan bağı olan akraba, anne ve uzak akraba.³⁰ *Yajñavalkya*'ya göre ailesi veya koruyanı olmayan

²⁵ *Apastamba Grihyasutra*, III.20 (*The Grihya-sutras: Rules of Vedic Domestic Ceremonies*, Part II, Trans. by, Hermann Oldenberg, Clarendon Press, Oxford, 1886, SBE, vol. XXX); *Asvalayana Grihyasutra* I.5.2. (*The Grihya-sutras: Rules of Vedic Domestic Ceremonies*, Part I, Trans. by, Hermann Oldenberg, Clarendon Press, Oxford, 1886, SBE, vol. XXIX) *Asvalayana Grihyasutra*'da evlilikle ilgili bölümler için bkz., Paul B. Courtright, "Hinduism", *Sex, Marriage, and Family in World Religions*, Ed. Don S. Browning, M. Christian Gren, John Witte Jr., Columbia University Press, New York, 2006, s. 237; P. V. Kane, *History of Dharmasastra*, s. 429-430.

²⁶ *Yajñavalkya*, I.54-55.

²⁷ Bhaiyaram Sarma, *The Vivaha: The Hindu Marriage Samskaras*, Tr. R. C. Prasad, Motilal Banarsidass Publ., New Delhi, 1995, s. 12-13; Rajbali Pandey, *Hindu Samskaras*, s. 198-199.

²⁸ *Visnu Dharma-sutra*, 24.38-39 (*The Institutes of Vishnu*, Trans. by, Julius Jolly, Clarendon Press, Oxford, 1880, SBE, vol. VII/109) Manu Kanunnamesi'nde, kızın evlenmeden önce babasının, evlenince kocasının, kocası ölünce de oğullarının kontrolünde ve korumasında olduğu ifade edilir. *Manu*, V.148; IX.3.

²⁹ *Yajñavalkya*, I.63-64; P. V. Kane, *History of Dharmasastra*, s. 501. Antik Hint geleceğinde kızın kim tarafından, kime, ne şekilde verileceğini gösteren açıklamalar için şu esere bakılabilir: J. J. Meyer, *Sexual Life in Ancient India*, Stephen Austin and Sons Ltd., GB, Tarihsiz, s. 54-62.

³⁰ P. V. Kane, *History of Dharmasastra*, s. 502.

kız, evlenilmeye layık bir erkek bulduğunda evlilik kararını (*svayamvara*) kendi başına verebilir.³¹ Bu durumda kız, ailesinin kendisine verdiği eşyaları iade eder, damat da başlık parası (*sulka*) ödemez.³²

b- Gelin Adayında Aranılan Şartlar ve Gelin Seçimi

Manu Kanunnamesi'ne göre evlenilecek kızın öncelikle fizikî niteliklerine dikkat edilir. Buna göre bir erkek, sarı, kahverengi veya kırmızı saçlı, saçsız veya aşırı kıllı (özellikle haya bölgesinde), fizikî kusurları (altıparmak, kesik kulak) olan, geveze ve kızıl gözlü kızlarla evlenmemelidir. Aksine, fiziki kusuru bulunmayan, kuğu gibi yürüyen, güzel saçlı, küçük dişli, hoş görünlü, güzel isimli kızlar tercih edilmelidir.³³ Bu niteliklere şunlar da ilave edilir: kızın saçları, yüzünü kapatacak kadar uzamamalıdır; boğuk, kısık, çatlak veya kurbağa sesli olmamalıdır; bacakları ve topukları çok kıllı olmamalıdır; güldüğü zaman yanaklarında gamze olmamalıdır; ne çok kısa ne de çok uzun boylu olmalıdır.³⁴ Metinlerde, kalın dudaklı ve ince belli kadınların cazibeli olduğu ifade edilir.³⁵ Kız görünür ve görünmeyen olmak üzere iki türlü güzel karaktere sahip olmalıdır.³⁶ Manu Kanunnamesi erkeğe, şayet kız içinde yaşadığı ortamın kadınları arasında seçkin vasıflara sahip ise alt sınıftan veya kötü aileden olsa dahi onunla evlenme izni verir.³⁷ Metinlerde vurgulanan bir diğer nokta gelinin damattan küçük (*yaviyasi*) olmasıdır. *Kamasutra*'ya göre aralarında en az üç yaş olmalıdır.³⁸ Bir kız, zenginliği, güzelliği, zekâsı ve ailesi nedeniyle tercih edilir.

³¹ *Yajñavalkya*, I.64. *Svayamvara* hakkında bkz., J. J. Meyer, *Sexual Life in Ancient India*, Stephen Austin and Sons Ltd., GB, Tarihsiz, s. 78 vd.

³² *Manu*, IX.92; P. V. Kane, *History of Dharmasastra*, s. 523.

³³ *Manu*, III.8, 10; *Visnu Dharma-sutra*, 24.12-16.

³⁴ *Manu*, III.8, 10 *Visnu Purana*, III.10.18-22 (*Visnupuranam*, Trans. by, H. H. Wilson, Ed. By M. N. Dutt, Elysium Press, Calcutta, 1896); P. V. Kane, *History of Dharmasastra*, s. 432; Rajbali Pandey, *Hindu Samskaras*, s. 191-192.

³⁵ *Satapatha Brahmana*, I.2.5.16.

³⁶ *Manu*, III.4; *Yajñavalkya*, I.52; P. V. Kane, *History of Dharmasastra*, s. 432.

³⁷ *Manu*, II.238; P. V. Kane, *History of Dharmasastra*, s. 430.

³⁸ *Kamasutra*, III.1.2 (*Kamasutra*, Trans. and Ed. by, Wendy Doniger and Sudhir Kakar Oxford University Press, USA, 2003). *Kamasutra*, Vatsyayana'nın kaleme aldığı ve sevgi, aşk, yaşamdan haz alma gibi dünyevi duyguları meşru biçimde yaşama tarzını ele alan antik bir Hindu metindir.

Bunlardan en önemsizi zenginlik, daha sonraki ise güzelliiktir. Zekâ ve iyi ailenin ise aralarında bir üstünlük söz konusu olmayıp, birbirinin yerine tercih edildiği görülür.³⁹

Manu Kanunnamesi'nde evlenilecek kızın ismine önem verilmektedir. Ağaç, ırmak, dağ, kuş, yılan, yıldız, burç, ismine sahip olan ve aşağı kastlara ait bir köle ismi ya da korkutucu bir isme sahip bir kızla evlenilmesi uygun değildir.⁴⁰ Ayrıca, isminin son- dan bir önceki harfi 'r' ve 'l' olan (Gauri, Sali, Kamala) kızlar tercih edilmemelidir.⁴¹ Manu Kanunnamesi ve *Yajnavalkya*'ya göre evlenilecek kızın mutlaka erkek kardeşi olmalıdır. Sağduyulu ve ihtiyatlı bir erkeğin, erkek kardeşi olmayan ve babası belli olmayan bir kızla evlenilmemesi tavsiye edilir.⁴² Bu uygulamanın Hindu dininde uzun bir geçmişi vardır. *Rigveda*'da "... erkek kardeşi olmayan kız, ailesinin yanına geri döner ..." ⁴³ ve *Atharvaveda*'da "... erkek kardeşi olmayan kadın gibi geçmişiyle oturmasına izin ver" ⁴⁴ denilmektedir. Eski zamanlarda oğlu olmayan adam, kendisine erkek evlat vermesi için kızını bir erkek ile anlaşmalı olarak evlendirirdi.⁴⁵ Bu evlilikten doğan erkek evlat, anne tarafından dedesi için *pindas*⁴⁶ sunumu yapardı.⁴⁷ Bu durumda o çocuğun *putrika* olma ihtimaline karşılık kendi babası için *pindas* sunması mümkün olmayacağı ve erkeğin soyu devam edemeyeceği için erkek kardeşi

³⁹ P. V. Kane, *History of Dharmasastra*, s. 433.

⁴⁰ Hint geleneğinde kızların isimlendirilişi hakkında bkz., *Manu*, II.33, III.9; *Apastamba Grihyasutra*, III.13. Yukarıda zikredilen isimlere sahip kızlarla evlenilmemesinin nedeni olarak Ari ırkı dışındaki halkların bu isimleri sıklıkla kullanmaları gösterilmektedir. Dolayısıyla Ari ırkı kendileri dışında topluluklarla evlilik ilişkisi kurulmasını hoş karşılamamaktadır. Rajbali Pandey, *Hindu Samskaras*, s. 80-81.

⁴¹ *Vasistha Dharmasutra*, 4 (*Dharmasutras: The Law Codes of Apastamba, Gautama, Baudhayana, and Vasistha*, Trans. and Ed. By, Patrick Olivelle, Motilal Banarsidass Pub., 2000), *Apastamba Grihyasutra*, III.14, *Kamasutra*, III.1.13; P. V. Kane, *History of Dharmasastra*, s. 433.

⁴² *Manu*, III.11; *Yajnavalkya*, I.52.

⁴³ *Rigveda*, I.124.7.

⁴⁴ *Atharvaveda*, I.17.1.

⁴⁵ Hinduizm'de babasına erkek evlat veren kız için *putrika* sözcüğü kullanılır.

⁴⁶ Cenaze töreninde ölen kimsenin üzerine yuvalanmış pirinç tanelerinin sunulmasıdır.

⁴⁷ Biruni, anlaşmalı olan bu evlilik türünün varlığından bahsetmektedir. Ebu Reyhan el-Birunî, *Alberuni's India*, ed. Edward Sachou, New Delhi 1964, I/107.

olmayan kızların tercih edilmemesi ve baba evinde kalması muhtemel gözükmektedir. Ancak modern zamanlarda babası zengin olan kızların erkek kardeşi olmasa bile evde kalma olasılığı çok düşüktür.⁴⁸

Evlenilecek kızın seçiminde önemsenen bir başka husus da kast kurallarının belirleyiciliği ve işlevselliğidir. İlk üç kasta mensup olan bir erkeğin ilk evliliğinde tercih edeceği kızın eşit bir kasta mensup olması tavsiye edilir. Ancak cinsel arzuları güçlü olan erkeklerin kast düzenine göre evlenmesine müsaade edilir. Endogami (aynı kabile veya sülale içerisinde) tarzı evlilik tavsiye edilmektedir. Ancak endogami tarzı evlilik de, kendi arasında bazı nitelikleri gerektirmektedir. Mesela aynı *gotra*⁴⁹ (soy, yakın akraba) veya *pravara/arseyadan*⁵⁰ (kutsal bağla bağlı olan köken) olmamalıdır. Yine adaylar, baba tarafından yedi, anne tarafından beş nesil geçmişten kuzen (*sapinda*) olmamalıdır.⁵¹

Şayet ortada aşikâr ve makul bir durum varsa (hastalık, fazla organ gibi) kutsal metinlerdeki kuralların çiğnenmesi durumunda bile evlilik geçerli kabul edilir. Ancak akla yatkın bir sebep yok iken kuralların ihlal edilmesi (*gotra, pravara, sapinda*) durumunda evlilik geçersiz, hükümsüz veya boş sayılır. Bu durumda evlilik

⁴⁸ *Rigveda*, II.17.7; P. V. Kane, *History of Dharmasastra*, s. 435-436.

⁴⁹ *Gotra* sözcüğü *Rigveda*'da "inek ahırını", "inek sürüsü" veya "meclis, kalabalık, topluluk" anlamına gelir. Bu açıdan *gotra* "bir grup insan"ı ifade eder. *Rigveda*, I.51.3; II.17.1; III.39.4; X.48.2; II.23.18; VI.65.5; P. V. Kane, *History of Dharmasastra*, s. 479.

⁵⁰ *Pravara*, "seçmek" veya "yalvarmak" anlamına gelir. *Pravara* değişik ev seremonilerinde yer alır. Gelin ile damatın babasının kurban sunum atası (*pravara*) aynı olmamalıdır. *Pravara* sözcüğü *Rigveda*'da geçmemekle birlikte onun eşanlamlısı olan *arseye* sözcüğü geçmektedir. *Rigveda*, IX.57.51; VIII.102.4; P. V. Kane, *History of Dharmasastra*, s. 482, 486-487.

⁵¹ *Manu*, III.12; P. V. Kane, *History of Dharmasastra*, s. 436-437; Rajbali Pandey, *Hindu Samskaras*, s. 171-182; Julius Lipner, *Hindus*, Routledge, London 1998, s. 221; Robin Rinehart, "Introduction: The Historical Background", *Contemporary Hinduism: Ritual, Culture and Practice*, ed. Robin Rinehart, Abc-Clio Pub., California, 2004, s. 24; Constance A. Jones and James D. Ryan, *Encyclopedia of Hinduism*, Facts On File, New York, 2007, s. 100; Jeaneane Fowler, *Hinduism: Beliefs and Practices*, Sussex Academic Press, Brighton, 1997, s. 54.

seremonisi gerçekleşmiş olsa bile dini yasalar gereği o evlilik geçersizdir.⁵²

Hindu kutsal metinlerinde kız seçimi konusunda bazı mistik metotların uygulandığı dikkat çeker. Buna göre damat adayı şu sekiz farklı bölgeden birer avuç toprak alır:

- i- Yılda iki veya üç kez ürün veren bir ovadın
- ii- İnek ahırından
- iii- Kurban olarak sunulan atların beslendiği ahırdan
- iv- Suyu bol bir havuz veya gölet kenarından
- v- Kumar oynanan bir yerden
- vi- Dört yol ağzından
- vii- Kırak bir araziden
- viii- Mezarlıktan

Bu topraklar bir zemin üzerine ayrı ayrı konular ve *rta*⁵³ prensibini açıklayan dua okunur. Daha sonra kızdan bu topraklardan birisini seçmesi istenir. Kız, yapacağı seçime göre erkeğin kaderini belirleyecektir. Yukarıdaki sıralamaya göre, böyle bir seçimde kız erkeğe şöyle nesiller verecektir:

- i- Yiyecek ve içecekleri bol olan nesiller,
- ii- İnek sürüleri olan nesiller,
- iii- Maneviyatı zengin olan nesiller,
- iv- Her şeyi bol olan nesiller,
- v- Kumarbaz olan nesiller,
- vi- Farklı yönlerde yol alan ve daima dolaşan nesiller,
- vii- Fakir ve yoksul olan nesiller,
- viii- Ölümün musallat olacağı nesiller.⁵⁴

Bu örneğe benzer tarzda değişik uygulamaların varlığı söz konusudur.⁵⁵

⁵² P. V. Kane, *History of Dharmasastra*, s. 437-438.

⁵³ *Rta*, başlangıçta var olmuştur, hakikat *rta* sayesinde sabit hale gelmiştir, dilerim ki bu kız doğduğu yere ulaşır ve doğru olan aşikâr olur.

⁵⁴ *Asvalayana Grihyasutra*, I.5.3-6; P. V. Kane, *History of Dharmasastra*, s. 433-434; Paul B. Courtright, "Hinduism", *Sex, Marriage, and Family in World Religions*, Ed. Don S. Browning, M. Christian Gren, John Witte Jr., Columbia University Press, New York, 2006, s. 237.

⁵⁵ P. V. Kane, *History of Dharmasastra*, s. 434.

c- Damat ve Gelin

Hindu kutsal metinlerinde hem evlenecek erkek hem de kızda karşılıklı olarak bazı nitelikler aranmaktadır. Buna göre her ikisi de, deli, günahkâr, cüzzamlı, aciz, güçsüz, iktidarsız, aynı soydan (*gotra*, yakın akraba), kör, sağır, epilepsi olmamalıdır. Evlenecek çiftin özellikle akraba olmamasına özen gösterilir: Erkeğin (özellikle iki kez doğanlar, *djiva*) evleneceği ve evlilik hayatını sürdüreceği kız, anne veya baba tarafından akrabası olmamalıdır.⁵⁶ Kane'nin işaret ettiği üzere *Mahabharata*'ya göre, her iki taraf da eğitim ve zenginlik açısından eşit olmalıdır.⁵⁷ Bir kimse karısı ile kendisinin kutsandığını düşünmeli, arkadaşlarının kendisine lanet okuduğunu düşünmemelidir.⁵⁸ Her ne kadar temel nitelikler açısından (iyi aile, güzel görünüş, sağlık) gelin-damat seçiminde ortak unsurlar olsa bile gelin seçiminde daha ayrıntılı davranıldığı gözükmektedir.⁵⁹

Eş seçiminde kast, kabile, yaş, eğitim, karakter, sağlık, güzellik, ten rengi ve astroloji önemlidir.⁶⁰ Bu açıdan yıldızlara danışmadan evlilik gerçekleşmez. Günümüzde gazetelere verilen eş ilanlarında kast, ten rengi, eğitim ve astrolojik alametler zikredilir.⁶¹

d- Ailelerde Aranılan Şartlar

Manu Kanunnamesi'ne göre, gelin ve damat adayının ailelerinin de bir takım niteliklere sahip olması gereklidir. Her ne kadar inek,

⁵⁶ *Manu*, III.5; P. V. Kane, *History of Dharmasastra*, s. 431.

⁵⁷ P. V. Kane, *History of Dharmasastra*, s. 431. Bu durum, Anadolu'da "Davul bile dengi dengine çalar" atasözü ile ifade edilmektedir.

⁵⁸ *Kamasutra*, III.1.3; P. V. Kane, *History of Dharmasastra*, s. 432.

⁵⁹ *Kamasutra*, III.1.2; *Visnu Dharma-sutra*, 24.11; P. V. Kane, *History of Dharmasastra*, s. 431.

⁶⁰ Karel Werner, *A Popular Dictionary of Hinduism*, Taylor & Francis e-Library, 2005, s. 25; Julius Lipner, *Hindus*, Routledge, London 1998, s. 222; Arvind Sharma, "Marriage in the Hindu Religious Tradition" *Journal of Ecumenical Studies*, 1985, 22(1), s. 73; Hillary Rodrigues, *Introducing Hinduism*, Routledge, New York, 2006, s. 81. Hindu astrolojisi hakkında ayrıntılı bilgiler hakkında bkz., Ebu Reyhan el-Biruni, *Alberuni's India*, ed. Edward Sachou, New Delhi 1964, II/211-246.

⁶¹ Axel Michaels, *Hinduism: Past and Present*, s. 115.

at ve kuzu sürüleri bulunsa veya aşırı zengin olsalar da şu on tür aile ile evlilik ilişkisi kurulmaz:

1. Ritüelleri önemsemeyen ve geçiş törenlerini (*samskaralar*) icra etmeyen,
2. Erkek çocuğu olmayan,
3. *Veda* metinlerini okumayan veya okumayı ihmal eden,
4. Bedeni çok kıllı olan,
5. Hemoroid (basür),
6. Tüberküloz (verem),
7. Sindirim problemi çeken,
8. Epilepsi (sara),
9. Beyaz cüzzam ve
10. Siyah cüzzam hastalığı olan aileler.⁶²

Manu Kanunnamesi'ne göre ailesinin mükemmelliği, seçkinliği ve itibarını yükseltmek isteyen en iyi olan ile evlenmeyi tercih etmeli, en düşük olandan ise kaçınmalıdır. Yine aynı metinde hangi haller ve koşullarda iyi bir ailenin, kötü aile konumuna düşeceği ifade edilir.⁶³

Damat ve gelin seçimi, adayların babası tarafından yapılmaktadır. Seçilen çiftler aile gözetiminde bir araya getirilir ve birbirlerini tanımaları sağlanır. İnisiyatif daima kız babasındadır. Bununla birlikte erkek tarafı, kız tarafından bir miktar nakit para veya bunun karşılığı mal isteyebilir. Modern yasalarla bu uygulama kaldırılmasına rağmen gelenekte çok az da olsa halen devam etmektedir. Bu durum bazen aileler arasında gerginliğe sebep olabilmektedir.⁶⁴ Bu meblağı ödeyemeyecek durumda olan ailelerde kız çocuklarının öldürülmesi göze çarpmaktadır.⁶⁵

⁶² *Manu*, III.6-7; P. V. Kane, *History of Dharmasastra*, s. 430; Rajbali Pandey, *Hindu Samskaras*, s. 181; Bhaiyaram Sarma, *The Vivaha: The Hindu Marriage Samskaras*, Tr. R. C. Prasad, Motilal Banarsidass Publ., New Delhi, 1995, s. 3.

⁶³ *Manu*, IV.244; III.63-65; P. V. Kane, *History of Dharmasastra*, s. 430.

⁶⁴ Axel Michaels, *Hinduism: Past and Present*, s. 115; Robin Rinehart, "Hearing and Remembering: Oral and Written Texts in Hinduism", *Contemporary Hinduism: Ritual, Culture and Practice*, ed. Robin Rinehart, Abc-Clio Pub., California, 2004, s. 92; Fred W. Clothey, *Religion in India: A Historical Introduction*, Routledge,

e- Evlilik Yaşı

Hindu kültüründe evlilik yaşı, kastan kasta, bölgeden bölgeye değişiklik arz etmektedir. Bazen aynı bölgede ve kast içerisinde farklı uygulamalar dikkati çekmektedir. Erkek için önerilen bir yaş olmamakla (istediği takdirde bütün ömrünü bekâr olarak geçirebilir) birlikte genellikle *Veda* eğitimi tamamlamasının ardından evlenmesi tavsiye edilir. *Veda* eğitiminin sekiz yaşında başladığı (*upanayana*) ve 12 yıl sürdüğü dikkate alınrsa erkek yirmili yaşlarda evlenmelidir. Evlenecek erkek ve kızın yaş oranı konusunda metinlerde çelişkili açıklamalar bulunmaktadır. Manu Kanunnamesi'ne göre, otuz yaşındaki bir erkek on iki; yirmi dört yaşındaki bir erkek ise sekiz yaşında bir kızla evlenebilir.⁶⁶ Buna binaen *Visnu Purana*'ya göre erkeğin yaşı yaklaşık olarak kızın yaşının üç katı olmalıdır.⁶⁷ Yine bu düşünce çerçevesinde *Mahabharata*'ya göre erkek ve kızın yaşları 30-10 veya 21-7 olmalıdır.⁶⁸ Manu Kanunnamesi'nde uygun bir eş bulunmuşsa kızların erken evlenebileceği ifade edilir.⁶⁹

Rigveda'da kızların evlilik yaşı ile ilgili net bir ifade yoktur. Ancak kızların yetişkinlik çağında evlenmeleri konusunda bazı imalar vardır. *Rigveda*'da "kız, güzel bir görünüm kazandığı ve süslenmeye başladığı andan itibaren erkekler arasından arkadaş arar" denilmesi onun eş seçimi yapabilecek bir çağda evlendiğini gösterir. Yine aynı metinde "Surya, yeterince erişkin olduktan

London, 2006, s. 64; Jeaneane Fowler, *Hinduism: Beliefs and Practices*, Sussex Academic Press, Brighton, 1997, s. 54.

⁶⁵ David Smith, *Hinduism and Modernity*, Blackwell Pub., Oxford, 2003, s. 111. Hint kültüründe bazı ailelerde kızların hoş karşılanmamasına rağmen bazı aileler tarafından çok sevilmesi, şımartılması ve iyi nitelikler kazandırılması hakkında ayrıntılı bilgi için bkz., J. J. Meyer, *Sexual Life in Ancient India*, Stephen Austin and Sons Ltd., GB, Tarihsiz, s. 6-30.

⁶⁶ *Manu*, IX.94.

⁶⁷ *Visnu Purana*, III.10.16. *Veda* metinlerini kompoze eden azizlerinden birisi olan Angiras'a göre gelin damattan iki, üç, beş veya yedi yaş küçük olmalıdır. P. V. Kane, *History of Dharmasastra*, s. 438.

⁶⁸ *Mahabharata, Anusasana*, 44.14 (*The Mahabharata of Krishna-Dwaipayana Vyasa*, (I-XII) Trans. by, Pratap Chandra Roy, Oriental Publishing Co., Calcutta, Tarihsiz); P. V. Kane, *History of Dharmasastra*, s. 439.

⁶⁹ *Manu*, IX.88; P. V. Kane, *History of Dharmasastra*, s. 445.

sonra Soma ile evlendirilmiştir”⁷⁰ ifadesi de yer alır. Manu Kanunnamesi’nde hem “Genç kız, ergenliğe ulaşmış olsa bile, ölünceye kadar babasının evinde kalabilir; babası onu, iyi nitelikleri haiz olmayan bir erkeğe vermez” denilir hem de “genç bir kız ergenliğe ulaştıktan sonra babasının evinde en fazla üç yıl kalması makbuldür, bundan sonra kendisine uygun bir eş arar” denilir.⁷¹ Benzer tarzdaki ifadelerin çok daha eski dönemlerde *Rigveda*’da yer aldığını görmekteyiz.⁷² Bununla birlikte *Rigveda*’da kızların çok küçük yaşlarda evlendirildiğini gösteren ifadelere de rastlanılmaktadır.⁷³ Bu hususta *Grihyasutra*’da ayrıntılı kurallar vardır.⁷⁴

M.Ö. 6. yüzyılda kızlar ergenliğe girdikten sonra evlendirilirken M.S. 2. yüzyıldan sonra ise ergenlikten önce evlendirilme geleneği yaygınlaşmıştır. Kane’ye göre bunun birinci sebebi, hızlı bir şekilde yayılmaya başlayan Budizm’in keşiş ve keşişelik kurumunun ahlaki zafiyetidir. İkinci sebep, Panini ve Patanjali dönemlerinde değişik işlerle meşgul olan kızların sonraki dönemlerde hiçbir şey yapmadan, evde boş/tembel bir şekilde oturmasıdır. Bir başka sebep ise, sekiz olan eğitime başlama (*upanayana*) yaşının evlilik yaşı olarak kabul edilmesidir. Ayrıca, her ne kadar dini törenlere iştirak ederse etsin evlenmeden ölen kız için cennetin kapılarının kapalı olduğuna inanılır.⁷⁵

⁷⁰ *Rigveda*, X.27.12; X.85.

⁷¹ *Manu*, IX.89-90. Kızın, bir taraftan uygun bir eş bulununcaya dek baba evinde kalması tavsiye edilmekle birlikte diğer taraftan yetişkinliğe eriştikten sonra onun en kısa sürede, en geç üç yıl içerisinde evlendirilmesi tavsiye edilmektedir. P. V. Kane, *History of Dharmasastra*, s. 442.

⁷² *Rigveda*, I.117.7; II.17.7; X.39.3.

⁷³ *Rigveda*, I.51.13; I.116.1; I.126.6-7; P. V. Kane, *History of Dharmasastra*, s. 439.

⁷⁴ P. V. Kane, *History of Dharmasastra*, s. 440-441. *Grihyasutra* evde yerine getirilmesi gereken seremonileri ele alan kutsal metinlerdir. Bu eserler, evdeki törenlerin temelini oluşturmasından dolayı genellikle evlilik seremonileri (*vivaha*) ile başlar. Paul B. Courtright, “Hinduism”, *Sex, Marriage, and Family in World Religions*, Ed. Don S. Browning, M. Christian Gren, John Witte Jr., Columbia University Press, New York, 2006, s. 236; Rajbali Pandey, *Hindu Samskaras: Socio-Religious Study of the Hindu Sacraments*, Motilal Banarsidass, Delhi, 1976, s. 6, 153.

⁷⁵ P. V. Kane, *History of Dharmasastra*, s. 443-444.

Mahabharata'da Rama ve Sita'nın evlendiklerinde 13 ve 6 yaşında oldukları iddia edilir.⁷⁶ Hindu uzmanlara göre bu ifade metne sonradan dâhil edilmiştir.⁷⁷ Brahmin kızlarının 8-10 yaşlarında evlendirilmesi 6. veya 7. yüzyıllarda yaygın bir uygulamaya dönüşmüş ve modern zamanlara kadar devam etmiştir. Son dönemlerde salgın hastalıklar ve ekonomik sebeplerden dolayı kızların 16 yaşından önce evlendirilemediği ve bazen yirmili yaşları aşıklarını ifade edilmektedir. 1929 ve 1938 yasalarına göre kızlarını 14 yaşından küçük evlendirenler için cezai yükümlülükler söz konusudur.⁷⁸

f- Evlilik İçin Uğurlu Zamanlar

Rigveda'da "inekler Agha/Magha'da (20 Ocak-19 Şubat) öldürüldü ve gelin, babasının evinden Phalguni'de (geleneksel Hindu astrolojisinde ayın mevzii veya yıldız kümesi) alındı"⁷⁹ denilir. Buna göre evlilik, Ay'ın Agha/Magha takımıyıldızı ile birleştiği anda gerçekleşirse uğurlu olacağına inanılır. Buna göre evlilik Magha'da gerçekleşir ve gelin evlilik töreninden bir veya birkaç gün sonra babasının evinden gider.⁸⁰ Buna karşılık bazı metinlerde Magha (20 Ocak-19 Şubat), Phalguna (20 Şubat-20/21 Mart) ve yazın son ayı olan Asadha (22 Haziran-22 Temmuz) döneminin haricinde yapılan bütün evliliklerin uygun olacağı ifade edilir.⁸¹ Bazı metinlerde

⁷⁶ *Aranyakanda*, 47.10-11. Hindular için Rama ideal bir erkek ve koca, Sita'da ideal bir kadın ve eş konumundadır. Onların evlilikleri, bütün Hindu gençlerinin ve ailelerinin arzuladıkları yegâne bir yaşamdır. Arvind Sharma, "Marriage in the Hindu Religious Tradition" *Journal of Ecumenical Studies*, 1985, 22(1), s. 72.

⁷⁷ P. V. Kane, *History of Dharmasastra*, s. 445.

⁷⁸ P. V. Kane, *History of Dharmasastra*, s. 445-446; Axel Michaels, *Hinduism: Past and Present*, s. 113. Hint ailesindeki gelişim ve dönüşüm hakkında ayrıntılı bilgi için şu esere bakılabilir: Sanjukta Dasgupta and Malashri Lal (Editors), *The Indian Family in Transition: Reading Literary and Cultural Texts*, Sage Pub., New Delhi, 2007.

⁷⁹ *Rigveda*, X.85.13.

⁸⁰ P. V. Kane, *History of Dharmasastra*, s. 512. Ayrıca bkz., Bhaiyaram Sarma, *The Vivaha: The Hindu Marriage Samskaras*, Tr. R. C. Prasad, Motilal Banarsidass Publ., New Delhi, 1995, s. 19-20.

⁸¹ *Apastamba Grihyasutra*, II.12-13; P. V. Kane, *History of Dharmasastra*, s. 512. Hinduların uğurlu ve uğursuz kabul ettikleri zaman dilimleri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Ebu Reyhan el-Biruni, *Alberuni's India*, ed. Edward Sachou, New Delhi 1964, II/185-193.

Caitra (22 Mart-20 Nisan) ve Pausa (22 Aralık-20 Ocak) ayı hariç bütün ayların evlilik için uygun olduğu zikredilir.⁸² Ancak bununla birlikte bazılarına göre evlilik için herhangi bir dönem söz konusu olmayıp, her zaman gerçekleştirilebilir.⁸³

g- Kastlar Arası Evlilik

Modern zamanlarda anlaşıldığı biçimiyle katı bir kast anlayışının *Rigveda* döneminde bulunmadığı araştırmacılar tarafından belirtilmektedir.⁸⁴ Bu açıdan kastlar arası evlilik yasağı ve yeme-içme kurallarının sonradan geliştiği ileri sürülmektedir. Nitekim kastlar arası evliliğe atıf yapan metinler bu yorumu güçlendirmektedir.⁸⁵

Kast anlayışı evlilikte belirleyici bir rol oynar. Manu Kanunnamesi'nde bir kız için en iyi evlilik kendi kastına mensup bir erkekle yaptığı evliliktir.⁸⁶ Yine aynı metne göre, erkek daima kendine eşit veya kendinden alt kastta bir kızla evlenmelidir. Sudra kastına mensup bir erkek sadece Sudra kastına mensup bir kadınla evlenebilir. Vaisya kastına mensup bir erkek, Vaisya ve Sudra kastına mensup bir kadınla evlenebilir. Kşatriya kastına mensup bir erkek, Kşatriya, Vaisya ve Sudra kastına mensup bir kadınla evlenebilir. Brahmin kastına mensup bir erkek, sırasıyla Brahmin, Kşatriya, Vaisya ve Sudra kastına mensup bir kadınla evlenebilir. Fakat bir Brahmin veya Kşatriya ilk eş olarak bir Sudra kadını tercih etmemelidir. Sudra kastına mensup herhangi bir kadının Brahmin veya Kşatriya kastına mensup bir erkeğin ilk eşi olduğuna dair hiçbir anlatıma rastlanılmaz.⁸⁷

⁸² Gelin ve damatın doğum tarihlerine göre belirlenen uğurlu zamanlar tablosu için bkz., P. V. Kane, *History of Dharmasastra*, s. 513, 515.

⁸³ P. V. Kane, *History of Dharmasastra*, s. 512.

⁸⁴ E. Senart, *Caste in India: The Facts and the System*, Ess Ess Pub., New Delhi, 1975, s. 124.

⁸⁵ Bir Brahminin, Kşatriya kastına mensup bir kızla ve bir kralın, Vaisya kastına mensup bir kızla evlenmesi için bkz., *Rigveda*, V.61.17-19; *Satapatha Brahmana*, IV.1.5 (SBE, vol. 26/272-275); XIII.2.9.8 (SBE, vol. 44/326); P. V. Kane, *History of Dharmasastra*, s. 447.

⁸⁶ *Manu*, III.12; P. V. Kane, *History of Dharmasastra*, s. 448.

⁸⁷ *Manu*, III.14.

Dini metinlere göre, tavsiye edilmemekle birlikte ilk üç kasta mensup olanlar (iki kez doğanlar = *djiva*), *Veda* ilahilerini okumasızın sudra kastına mensup bir kız ile evlenebilir. Ancak bu tür bir evlilik sadece şehvi arzuları tatmin içindir ve dini bir fazileti yoktur. Bu evlilik sayesinde olan çocuklar sudra statüsüne sahip olur.⁸⁸ Yine aynı metinlerde bu tür evliliklerin sert bir dille eleştirildiği de dikkati çeker.⁸⁹

Kastlar arası evlilik bir takım sorunları beraberinde getirmektedir. Mesela, üst sınıfa mensup olan erkekler toplumun alt tabakasına mensup bir kadınla evlenirlerse statülerini yitirirler. Bu konuda Hindu fıkıhçıları arasında bazı tartışmalar yaşanmıştır. Bazılarına göre sadece evlilik akdi kast dışına atılma nedeni iken, bazıları evlilikten bir çocuğun dünyaya gelmesi, diğerleri ise bu çocuğun erkek olması ve nesli devam ettirmesi koşulu ile kast dışına atılacağını savunurlar. İki kez doğanlar sınıfına (ilk üç kast) mensup olan bir erkek Sudra kastına mensup bir kadınla evlenirse ailesini ve çocuklarını Sudra statüsüne düşürecektir. Kast dışına itilmesi konusu tartışmalıdır. Atri ve Utathya'nın oğlu Gautama'ya göre bir Sudra kadını ile evlenen, Saunaka'ya göre Sudra kadından bir erkek sahibi olan, Bhriḡu'ya göre Sudra kadından çocuk (nesil) sahibi olan kişi, kast dışına itilir. Bir Brahmin, Sudra kadını ile yatarsa cehenneme gider; ondan çocuk sahibi olursa Brahmin statüsünü kaybeder. Ruhlar ve semavi varlıklar bu tür bir kimse'nin (Sudra kadınının yardımıyla) yapmış olduğu sunumları yemezler ve böyle bir kimse cennete gidemeyecektir. Sudra kadını ile öpüşen, onun nefesini bünyesine alarak kirlenen, ondan erkek evlat sahibi olan kimse için hiçbir kefarete söz konusu değildir.⁹⁰

Manu Kanunnamesi ve *Yajñavalkya*'ya göre bir brahmin dört kastta mensup dört kadından erkek evlat sahibi olabilir. Brahmin kadından doğan erkek, adamın servetinin %40'ını, Kṣatriya'dan doğan %30'unu, Vaisya'dan doğan %20'sini, Sudra'dan doğan ise

⁸⁸ *Visnu Dharma-sutra*, 24.1-4; *Manu*, III.12.

⁸⁹ *Manu*, III.15-19; *Visnu Dharma-sutra*, 26.5-6 (SBE, vol. 7/112); P. V. Kane, *History of Dharmasastra*, s. 448-449.

⁹⁰ *Manu*, III.15-19.

%10'unu alır.⁹¹ Metinlerde dört evliliğe kadar müsaade edilmiş olsa bile günümüzde tek eşlilik yaygındır. 1955 yılında hazırlanan ve 1976'da ilaveler yapılan medeni kanuna göre evlilik sözleşmeleri Batı tarzına yakın bir hale gelmiştir. Buna göre kadınlar da boşanma isteminde bulunabilir.⁹² Modern zamanlarda yapılan yasal düzenlemelerin yanı sıra, geleneksel olarak sürmekte olan çocuk evliliğine karşı çıkan ve kastlar arası evliliği destekleyen gruplar ortaya çıkmıştır.⁹³

Sapinda (kuzenler arası evlilik) ilişkisi biçiminde gerçekleştirilen evlilik, miras ve doğum açısından önemlidir ve bu evlilik türü bütün kastlar için yasaklanmıştır. Evlilik için en az beş nesil geçmişten akraba olmamak gereklidir. *Sapinda* ilişkisinin yasaklanması modern zamanlarda büyük zorluklar meydana getirmektedir. Eğitim oranının yükselmesi, kızların evlilik yaşının ilerlemesi, aşk evliliği gibi modern durumlar nedeniyle *sapinda* ilişkisinin yasaklanması anlamsız kabul edilmektedir. Otoriteler, *sapinda* ilişkisinin kapsamını daraltma girişiminde bulunmaktadır.⁹⁴

Evlilikle ilgili bu yasakların yanı sıra şunlar da söz konusudur: Karşılıklı kız ve erkek değişimi şeklindeki berdel evlilikleri yasaktır. İki kız kardeş aynı adamla evlendirilemez, ya da iki kız kardeş iki erkek kardeşe verilemez. Ancak bu hükümler, günümüzde, öneriden öteye geçmez.⁹⁵ Aynı atadan gelen akrabalar

⁹¹ *Manu*, IX.152-153; *Yajñavalkya*, II.125; P. V. Kane, *History of Dharmasastra*, s. 449.

⁹² Klaus K. Klostermaier, *A Survey of Hinduism*, s. 150; Robin Rinehart, "Hearing and Remembering: Oral and Written Texts in Hinduism", *Contemporary Hinduism: Ritual, Culture and Practice*, ed. Robin Rinehart, Abc-Clio Pub., California, 2004, s. 75; Steven J. Rosen, *Essential Hinduism*, Praeger Publishers, USA, 2006, s. 22; Fred W. Clothey, *Religion in India: A Historical Introduction*, Routledge, London 2006, s. 194; Ludo Rocher, "The Dharmasastras", *The Blackwell Companion to Hinduism*, Ed. Gavin Flood, Blackwell Pub., UK, 2003, s. 112.

⁹³ Dermot Killingley, "Modernity, Reform, And Revival", *The Blackwell Companion to Hinduism*, Ed. Gavin Flood, Blackwell Pub., UK, 2003, s. 517-519.

⁹⁴ Bazı Hindu hukukçularına göre, evlat alınan erkek çocuklar için de *sapinda* yasağı geçerlidir. Buna göre, evlat edinilen baba tarafından yedi, anne tarafından beş nesil geçmedikçe evlilik geçerli sayılmaz. P. V. Kane, *History of Dharmasastra*, s. 452, 455, 464, 470; Rajbali Pandey, *Hindu Samskaras*, s. 175; Bhaiyaram Sarma, *The Vivaha: The Hindu Marriage Samskaras*, Tr. R. C. Prasad, Motilal Banarsidass Publ., New Delhi, 1995, s. 4.

⁹⁵ P. V. Kane, *History of Dharmasastra*, s. 501.

arasında gerçekleşebilecek evlilik türlerini gösteren aşağıdaki şemalar⁹⁶ konunun daha somut hale gelmesini sağlayacaktır.

Şema 1	
1- Ata	
2- K	2- K
3- E	3- E
4- E	4- E
5- E	5- K
6- E	6- E
7- E	7- E
8- K	8- E

Bu şemaya göre evlilik aynı soydan gelen kız ve erkek için ancak sekizinci nesilde mümkündür. Çünkü nesil erkekler aracılığıyla devam etmiştir.

Şema 2	
1- Ata	
2- E	2- E
3- E	3- E
4- E	4- E
5- K	5- K
6- E	6- K

Bu şemaya göre evlilik aynı soydan gelen kız ve erkek için altıncı nesilde mümkündür. Çünkü her ikisinde de nesil anne aracılığıyla sürmüştür ve ilk ata ile aradan beş nesil geçmiştir.

Şema 3	
1- Ata	
2- E	2- E
3- E	3- E
4- E	4- E
5- K	5- K
6- E	6- K
7- K	7- E

Bu şemaya göre evlilik altıncı nesildeki erkek ve kız için mümkündür. Zira soy her iki tarafta da anne ile devam ettiği için beş nesil geçmiş gözükmemektedir. Ancak, soy yeniden erkeğe geçtiği için yedinci nesildeki kız ve erkeğin evlenmesi uygun değildir. Çünkü bu durumda yedi nesil şartı aranır.

Şema 4	
1- Ata	
2- E	2- E
3- E	3- E
4- E	4- E
5- K	5- E
6- K	6- E

Bu şemaya göre evlilik altıncı nesilde (kız tarafında) soy anneden devam etmesi ve beş nesil geçtiği için sorun gözükmemekle birlikte erkek tarafında soy baba tarafından devam ettiği ve yedi nesil geçmediği için evlilik mümkün değildir.

⁹⁶ Şemalar için bkz., P. V. Kane, *History of Dharmasastra: Antient and Medieval Religious and Civil Law*, Vol. II, Part I, Bhandarkar Oriental Research Institute, Pune, 1997, s. 457.

III- Manu Kanunnamesi'nde Evlilik Türleri

Manu Kanunnamesi'ne göre, dört kast tarafından uygulanan sekiz tür evlilik vardır. Bunlardan bazıları bir takım yarar ve kazançlar getirirken, bazıları da hem bu hayatta hem de öteki hayatta bir takım zararlar, kötülükler ve uğursuzluklar getirir.⁹⁷

Manu Kanunnamesi'nde zikredilen sekiz evlilik türü şunlardır:

- a) *Brahma*: Brahminlerin evliliği,
- b) *Daiva*: Semavi varlıkların evliliği,
- c) *Arsha*: Rişilerin evliliği,
- d) *Prajapatya*: Pragapatilerin evliliği,
- e) *Asura*: Asurların evliliği,
- f) *Gandharva*: Gandharvaların evliliği,
- g) *Rakshasa*: Rakshasaların evliliği ve
- h) *Paisaka*: Pisaka'ların evliliğidir.⁹⁸

Manu Kanunnamesi'nde belirtilmiş olan bu evlilik türlerinin kaynağını *Veda* metinleri oluşturmaktadır. Mesela, *Brahma* evliliği *Rigveda*, X.85; *Asura* evliliği *Rigveda*, I.109.2; *Gandharva* evliliği *Rigveda*, I.119.5; X.27.12; *Daiva* evliliği *Rigveda*, V.61'den esinlenilerek biçimlenmiştir.⁹⁹ Şimdi, bu evlilik türlerini Manu Kanunnamesi ve ilişkili literatüre göre kısaca tanıtmaya çalışacağız.

Brahma evliliği, kızın değerli ve pahalı giysilerle süslenmesinin ve mücevherlerle onurlandırılmasının ardından babası tarafından, Vedaları iyi bilen ve iyi davranışlara sahip olan birisine verilmesidir.¹⁰⁰ Evlilik türlerinin en şerefli kabul edilen bu evlilik tipine göre kız, Vedaları öğrenmiş ve iyi karakterli bir kimseye

⁹⁷ *Manu*, III.20.

⁹⁸ *Manu*, III.21; *Yajnavalkya*, I.58-61; *Visnu Dharma-sutra*, 24.18-19; A. Berriedale Keith, "Marriage (Hindu)", *Encyclopaedia of Religion and Ethics*, Ed. James Hastings, T. & T. Clark, Edinburgh, 1916, VIII/450-451; P. V. Kane, *History of Dharmasastra*, s. 516; Julius Lipner, *Hindus*, Routledge, London 1998, s. 219; William P. Harman, *The Sacred Marriage of a Hindu Goddess*, Motilal Banarsidass, Delhi, 1992, s. 13.

⁹⁹ Bkz., P. V. Kane, *History of Dharmasastra*, s. 525; Rajbali Pandey, *Hindu Samskaras*, s. 159-170.

¹⁰⁰ *Manu*, III.27; *Yajnavalkya*, I.58.

hediye (*dana*) olarak verilir.¹⁰¹ Kızın takılar ve süslerle donatılmasının ardından babası tarafından, kurban ritüelini layıkıyla icra eden bir rahibe verilmesine *Daiva* evliliği denilir.¹⁰² Bu evlilikte, damatın babası rahip olmasından dolayı kurban ritüelini icra etmesinin ücreti (*daksina*) olarak, yani kızın kendisi hediye olarak, sunulur.¹⁰³ Kızın babasının, dini kurallar gereği damattan bir inek ve bir öküz veya bunlardan iki çift almasından sonra kızını vermesine *Arsha* evliliği denilir.¹⁰⁴ Bu evlilikte damat ateş kurbanı töreninin hamisidir. *Arsha* evliliğinde alınan mal belirlenmiş değildir, damat gönlünden koparı verir. Bununla birlikte, bu evlilik türüne kızın satın alındığı eleştirileri yöneltilmiştir. Damat tarafından geline ve yakınlarına verilen hediyeler, damatın onlara saygı duyması ve şefkat sahibi olması biçiminde algılanır.¹⁰⁵ İlk dört evlilik türünde kızın babasının veya diğer yakınlarının damata hediye vermeleri söz konusudur. Kız, evlilik töreninin ardından babasının korumasından çıkıp eşinin korumasına ve kontrolüne girmiş olur.¹⁰⁶

Kız babasının, “her ikinizin de üzerinize düşen vazifeyi yerine getireceğinize inanıyorum” demesi ve damadı onurlandırmasının ardından kızını vermesine *Prajapatya* evliliği denilir.¹⁰⁷ Bu evlilikte, teklif damattan gelir ve sözleşmeli bir evlilik söz konusudur.¹⁰⁸ Damatın, kendi isteği ve maddi durumu ölçüsünde kızın kendisine ve ailesine bir takım maddi katkılar sağlaması (*sulka*) ile gerçekleşen evliliğe *Asura* denilir.¹⁰⁹ *Asura* evliliği kızların para veya ona eşdeğer bir mal ile satıldığı yorumlarına açıktır ve bu nedenle metinlerde kınanmaktadır. Bazen para konusunda zorlama yapıldığı

¹⁰¹ Rajbali Pandey, *Hindu Samskaras*, s. 169-170; Axel Michaels, *Hinduism: Past and Present*, s. 114; Julius Lipner, *Hindus*, s. 220.

¹⁰² *Manu*, III.28.

¹⁰³ Julius Lipner, *Hindus*, Routledge, London 1998, s. 220; Rajbali Pandey, *Hindu Samskaras*, s. 168-169.

¹⁰⁴ *Manu*, III.29; *Yajnavalkya*, I.61.

¹⁰⁵ *Manu*, III.54; Julius Lipner, *Hindus*, Routledge, London 1998, s. 220; P. V. Kane, *History of Dharmasastra*, s. 518-519; Rajbali Pandey, *Hindu Samskaras*, s. 167-168.

¹⁰⁶ P. V. Kane, *History of Dharmasastra*, s. 517.

¹⁰⁷ *Manu*, III.30.

¹⁰⁸ Axel Michaels, *Hinduism: Past and Present*, s. 114; Julius Lipner, *Hindus*, s. 220; Rajbali Pandey, *Hindu Samskaras*, s. 166-167.

¹⁰⁹ *Manu*, III.31.

da söylenir.¹¹⁰ Oysa Manu Kanunnamesi'nde eğitimli veya dini yasaları bilen hiçbir babanın kızı için başlık parası talep etmeyeceği, kız üzerinden elde ettiği gelir veya mal-mülk ile yaşayan akrabaların çok kötü bir fiil işledikleri ve onların cehenneme gidecekleri belirtilir.¹¹¹ Kız ve erkeğin birbirlerini severek ve gönüllü bir şekilde bir araya gelmelerine *Gandharva* evliliği denilir. Bu evliliğin sebebi arzulardır ve neticesi de cinsel birleşmedir.¹¹² *Gandharva* evliliğinde kız, babasının otoritesini yok saymış kabul edilir. Hintlilere göre evliliğin temel amacı dini törenleri yerine getirmek ve soy/nesil sahibi olmak iken, *Gandharva*'da amaç cinsel arzuları tatmindir ve bu yüzden çiftler 'şehvet düşkün' olarak anılırlar. Ailelerin rızasına itibar edilmediği için çok fazla tavsiye edilmeyen *Gandharva* türü evliliğe, genellikle soylu/varlıklı aileler ve kraliyet ailesi içerisinde rastlanılmaktadır.¹¹³ Bir kızın, babasının öldürülmesi veya yaralanması sonucunda evinden zorla çıkarılmasına *Rakshasa* evliliği denilir.¹¹⁴ Bu evliliğin temelinde zor kullanma vardır. Baba, bazen kaçırılan kimsenin gücünden çekinerek karşı koyamaz. *Rakshasa* evliliği, efsanelerde şeytanların (*rakshasa*) zor kullanarak bazı işler gerçekleştirdiği için bu adla anılmıştır.¹¹⁵ Bir erkeğin, sarhoş, uyuyan veya akli melekesi yerinde olmayan bir kıza gizlice tecavüz etmesine ise *Paisaka* evliliği denilir.¹¹⁶ *Paisaka* (cin, gulyabani) ismi de geceleyin gizlice eylemlerde bulunan cinler veya gulyabanilerden esinlenilerek verilmiştir. Bu en kötü ve en

¹¹⁰ Rajbali Pandey, *Hindu Samskaras*, s. 164-166; P. V. Kane, *History of Dharmasastra*, s. 519; Axel Michaels, *Hinduism: Past and Present*, s. 114; Julius Lipner, *Hindus*, s. 220.

¹¹¹ *Manu*, III.51-54.

¹¹² *Manu*, III.32.

¹¹³ Rajbali Pandey, *Hindu Samskaras*, s. 162-164; P. V. Kane, *History of Dharmasastra*, s. 519, 522; J. J. Meyer, *Sexual Life in Ancient India*, Stephen Austin and Sons Ltd., GB, Tarihsiz, s. 89 vd.; Axel Michaels, *Hinduism: Past and Present*, s. 114; Julius Lipner, *Hindus*, Routledge, London 1998, s. 220; William P. Harman, *The Sacred Marriage of a Hindu Goddess*, Motilal Banarsidass, Delhi, 1992, s. 13.

¹¹⁴ *Manu*, III.33.

¹¹⁵ P. V. Kane, *History of Dharmasastra*, s. 519; Rajbali Pandey, *Hindu Samskaras*, s. 160-162; Julius Lipner, *Hindus*, Routledge, London 1998, s. 220; William P. Harman, *The Sacred Marriage of a Hindu Goddess*, Motilal Banarsidass, Delhi, 1992, s. 13.

¹¹⁶ *Manu*, III.34.

çirkin uygulamadır. Son iki evlilik türünde babanın bir hediye vermesi söz konusu değildir, çünkü ikisi de kızın ve ailesinin isteğinin dışında gelişen olaylardır.¹¹⁷

Bazı araştırmacılar, bu sekiz uygulamanın hepsini evlilik (*vi-veha*) olarak kabul etmemiş, onları sadece kadınları koruma ve güvence altına alma yolları olarak görmüşlerdir.¹¹⁸ İlk dört evlilik türü onaylanan ve tavsiye edilen uygulamalardır. Bunların en faziletlisi ilk sırada olanıdır, sonra gelenler ise fazilet sırasında birbirini izler, en kötüsü ise son sıradakidir.¹¹⁹ Manu Kanunnamesi'ne göre, bir kimse kendi kastından bir kızla karşılıklı rıza içerisinde ilişkiye girerse, kızın babasına, istemesi halinde, bir miktar ücret ödemek durumundadır.¹²⁰ Yorumcu Medhatithi'ye göre eğer baba istemezse ücret beytülmale ödenir. Kız, erkeği istemediğini belirtirse başka birisi ile evlendirilebilir. Ancak erkeğin kızı istemiyorum demesi durumunda, zorla eş olarak kabul ettirilir.¹²¹

Modern zamanlarda *Brahma* ve *Asura* olmak üzere iki evlilik türünün revaçta olduğu gözükmektedir. *Brahma* evliliği, saf ve temiz olan kızın hediye edilmesidir. *Asura* evliliğinde damat veya ailesi tarafından kızın babası veya kızı korumakla mesul olan kişiye bir takım maddi katkılar yapılması söz konusudur. *Gandharva* türü evliliğe, günümüzde geleneklere bağlı ailelerde pek rastlanmaz. Bununla birlikte bu konuda mahkemelere yansıyan olaylar mevcuttur. Boşanmış kadınların yeniden evlenmesi de bu evlilik türüne dâhildir.¹²²

¹¹⁷ Rajbali Pandey, *Hindu Samskaras*, s. 159-160; P. V. Kane, *History of Dharmasastra*, s. 519; Julius Lipner, *Hindus*, Routledge, London 1998, s. 219.

¹¹⁸ P. V. Kane, *History of Dharmasastra*, s. 520.

¹¹⁹ *Manu*, III.24-25; P. V. Kane, *History of Dharmasastra*, s. 521; Rajbali Pandey, *Hindu Samskaras*, s. 159; Axel Michaels, *Hinduism: Past and Present*, s. 113; Klaus K. Klostermaier, *A Survey of Hinduism*, s. 150.

¹²⁰ *Manu*, VIII.366.

¹²¹ P. V. Kane, *History of Dharmasastra*, s. 520-521.

¹²² P. V. Kane, *History of Dharmasastra*, s. 525-526; Rajbali Pandey, *Hindu Samskaras*, s. 159, 170.

a- Evlilik Türleri ve Kast İlişkisi

Evlilik türlerini uygulayacak kastların neler olduğu konusunda, Manu Kanunnamesi'nde aynı kast için değişik görüşlerin ortaya atıldığı dikkati çekmektedir. Mesela, ilk altı evlilik türünün Brahminler, son dört türün Kşatriyalar, *Rakshasa* hariç yine son dört tür evliliğin Vaişya ve Sudra kastları için uygun olduğu zikredilirken, hemen takip eden beyitte ilk dört tür evliliğin Brahminler, *Rakshasa* evliliğinin Kşatriya, *Asura* evliliğinin ise Vaişya ve Sudra kastı için uygun olduğu belirtilmektedir. Bir sonraki beyitte ise yine şöyle farklı bir sınıflama dikkati çekmektedir: *Prajapatya*, *Asura* ve *Gandharva* evliliği bütün kastlar için yasal iken, son iki uygulama yasal değildir ve hiçbir zaman bunlara tevessül edilmemelidir.¹²³ Metindeki çelişkili ifadelerden birisi de, *Manu* III.25'te "son iki türün yasal olmadığı" ifade edilirken, *Manu* III.24'te "*Rakshasa* evliliği Kşatriya için uygundur" denilmesidir. Bu ifadelerden anlaşıldığı üzere ilk üç evlilik türü Brahminlere, sonraki üç evlilik türü yani, *Prajapatya*, *Asura* ve *Gandharva* evliliği yine Brahminler dahil bütün kastlara açık gözükmektedir. Son iki evlilik türünün ise kızın ve ailenin rızasının alınmadığı gerekçesiyle tavsiye edilmediği açıktır.

b- Evlilik ve Çocuklar

Manu Kanunnamesi'nde ifade edildiği üzere çocukların karakterleri yapılan evlilik türlerine göre şekillenir. İlk dört tür evlilikten doğan erkek çocuklar manevi açıdan yüce, kalbi *Veda* sevgisi ile dolu, fiziki açıdan yakışıklı ve çekici, iyi meziyetlerle donatılmış, servet, ün ve şöhrat sahibi olacaklardır. Bunlara ilaveten mutluluk içerisinde uzun bir yaşam süreceklerdir. Son dört tür evlilikten doğan evlatlar ise, gaddar, zalim, yalancı, *Vedalar*dan nefret eden kimseler olacaklardır.¹²⁴ *Dharmaşastralara* göre, tavsiye edilen evli-

¹²³ *Manu*, III.23-25; Rajbali Pandey, *Hindu Samskaras*, s. 159.

¹²⁴ *Manu*, III.39-42; Axel Michaels, *Hinduism: Past and Present*, s. 115. Geleneklerin çiğnenmesi suretiyle kastlar arasında yapılan evlilik türünden doğan çocuklara *jatis* adı verilir. Evlilik, doğacak olan çocuğun kasttaki statüsünün belirlenmesinde çok önemlidir. Robin Rinehart, "Introduction: The Historical Background", *Contemporary Hinduism: Ritual, Culture and Practice*, ed. Robin Rinehart, Abc-Clio Pub., California, 2004, s. 27; Steven J. Rosen, *Essential Hinduism*, Praeger Publishers, USA, 2006, s. 41; David Smith, *Hinduism and Modernity*, Blackwell Pub.,

lik türlerinden doğan çocuklar hem kendileri hem de geçmişi ve geleceği için şefaatte bulunacaktır. Buna göre, *Brahma* evliliğinden doğacak erkek çocuğu on nesil geçmişi, on nesil geleceği ve kendisi olmak üzere toplam 21 nesli gūnahtan ve kötülükten arındırır. *Daiva* evliliğinden doğacak erkek çocuğu yedi nesil geçmişi, yedi nesil geleceği ve kendisi dahil toplam 15 nesli gūnahtan ve kötülükten arındırır. *Prajapata* evliliğinden doğacak olan erkek çocuğu altı nesil geçmişi, altı nesil geleceği ve kendisiyle birlikte toplam 13 nesli gūnahtan ve kötülükten arındırır. *Arsha* evliliğinden doğacak olan erkek çocuğu üç nesil geçmişi, üç nesil geleceği ve kendisi olmak üzere toplam 7 nesli gūnahtan ve kötülükten arındırır.¹²⁵

Rigveda'nın X.85 ilahisinin bazı bölümleri günümüzdeki evlilik törenlerinde halen okunmaktadır.¹²⁶ Buna göre, ideal evlilik, Savitri'in kızı Surya ile Soma'nın mitolojik evliliği üzerinden somutlaştırılarak anlatılır; ideal ve mutlu bir evliliğin unsurları ele alınır. İlahide anlatıldığı üzere iki Asvin, Surya'dan Soma ile evlenmesini isterler. Surya'nın babası bu isteği onaylar ve damat onurlandırılır, hediyeler sunulur ve inekler kesilir. Soma, şöyle diyerek Surya'nın elini tutar: “*Senin elini refah ve mutluluk için tutuyorum, benimle birlikte yaşlanasın; semavi varlıklar Bhaga*¹²⁷, *Arya-*

Oxford, 2003, s. 42; Fred W. Clothey, *Religion in India: A Historical Introduction*, Routledge, London 2006, s. 66; Declan Quigley, “On the Relationship Between Caste and Hinduism”, *The Blackwell Companion to Hinduism*, Ed. Gavin Flood, Blackwell Pub., UK, 2003, s. 449.

¹²⁵ *Manu*, III.37-38 ve *Yajnavalkya*, I.58-60; P. V. Kane, *History of Dharmasastra*, s. 524. evlilik türlerinin bir fazilet sırasına göre oluşturulduğunu kabul eden görüş çerçevesinde düşündüğümüzde, şayet geçmiş ve geleceğe şefaate bir fazilet kabul edilecek olursa, *Arsha* ve *Prajapatya* evliliklerinden doğacak olan çocukların geçmişten ve gelecekte üçer nesle şefaate edecek olmaları bu efdâliyet anlayışına ters gözükmektedir.

¹²⁶ David Smith, *Hinduism and Modernity*, Blackwell Pub., Oxford, 2003, s. 36; Michael Witzel, “Vedas and Upanisads”, *The Blackwell Companion to Hinduism*, Ed. Gavin Flood, Blackwell Pub., UK, 2003, s. 88; Paul B. Courtright, “Hinduism”, *Sex, Marriage, and Family in World Religions*, Ed. Don S. Browning, M. Christian Gren, John Witte Jr., Columbia University Press, New York, 2006, s. 233-234.

¹²⁷ Evliliğin koruyucusu ve şans getiren bir tanrı olarak kabul edilir. M. M. Ninan, *The Development of Hinduism*, s. 287; Michael Witzel, “Vedas and Upanisads”, *The Blackwell Companion to Hinduism*, Ed. Gavin Flood, Blackwell Pub., UK, 2003, s. 72.

*man*¹²⁸, *Savitri ve Purandhi seni bana aile reisliği görevini icra etmem için verdiler.*"¹²⁹ Kız, babasının korumasından çıkıp kocasının kontrolüne girerken ona şöyle denir: "Dilerim ki burada birlikte kalırsın, dilerim ki hiç ayrılmazsın, dilerim ki uzun ve başarılı bir yaşam sürersin, dilerim ki evinde mutlu olur oğulların ve torunlarınla yaşarsın. Ey Indra ona değerli oğullar, başarı, mutluluk ve en az on tane oğul ver; o, kayın pederinin, kayın validesinin, kayınlarının ve görümcelerinin yanında kıymetli olsun."¹³⁰

c- Evlilik Törenleri

Dini ritüelleri Hinduların bütün yaşamında görmek mümkündür. Doğum, ergenliğe giriş, evlilik ve ölüm gibi hayatın geçiş anlarında geleneksel uygulamalar dikkat çeker. Bunlardan en önemlisi evlilik esnasında gerçekleştirilen törenlerdir. Bu törenler sayesinde hem sosyal hem de ilahi ilişki sağlam hale gelir. Bu açıdan evlilik birbirinden çok da ayırt edilemeyen sosyal ve dini bir uygulamadır.¹³¹ Evlilik ritüellerinin köylere, kasabalara göre farklılık ve çok karmaşık bir yapı arz ettiği görülmektedir. Evlilik töreni, baba

¹²⁸ Aryaların evlilik tanrısıdır. Michael Witzel, "Vedas and Upanisads", *The Blackwell Companion to Hinduism*, Ed. Gavin Flood, Blackwell Pub., UK, 2003, s. 72, 79.

¹²⁹ *Rigveda*, X.85.36.

¹³⁰ *Rigveda*, X.85.42-47; P. V. Kane, *History of Dharmasastra*, s. 526; *Rigveda*'da bulunan evlilik ilahisinin (X.85) çevirisi için ayrıca bkz., Paul B. Courtright, "Hinduism", *Sex, Marriage, and Family in World Religions*, Ed. Don S. Browning, M. Christian Gren, John Witte Jr., Columbia University Press, New York, 2006, s. 233-236.

¹³¹ Bu konuda şu eserlere bakınız: Rajbali Pandey, *Hindu Samskaras: Socio-Religious Study of the Hindu Sacraments*, Motilal Banarsidass, Delhi, 1976; William P. Harman, *The Sacred Marriage of a Hindu Goddess*, Motilal Banarsidass, Delhi, 1992, s. 126-127; V. M. Apte, *The Sacrament of Marriage in Hindu Society from Vedic Period to Dharmasastras*, Ajanta Pub., Delhi, 1978, s. XI; Gavin Flood, "Introduction: Establishing the Boundaries", *The Blackwell Companion to Hinduism*, Ed. Gavin Flood, Blackwell Pub., UK, 2003, s. 6; P. V. Kane, *History of Dharmasastra: Antient and Medieval Religious and Civil Law*, Vol. II, Part I, Bhandarkar Oriental Research Institute, Pune, 1997, s. 427; Klaus K. Klostermaier, *A Survey of Hinduism*, s. 150; David Smith, *Hinduism and Modernity*, Blackwell Pub., Oxford, 2003, s. 155; Julius Lipner, *Hindus*, Routledge, London 1998, s. 219; T. N. Madan, "The Householder Tradition in Hindu Society", *The Blackwell Companion to Hinduism*, Ed. Gavin Flood, Blackwell Pub., UK, 2003, s. 298.

evinden ayrılma, birleştirme, bereket ve koruma ritüellerini kapsayan bir bütündür.¹³²

Rigveda X.85'de zikredilen kurallar çerçevesinde evlilik ritüelinin temel esasları günümüze değin korunmuş durumdadır. Evlilik gününden önce bir takım hazırlıklar yapılmaktadır. Kız ile erkek arasında söz kesilmesi evlilik ritüelinin başlangıcı kabul edilir. *Vedalarda*, Surya'nın Soma için istenmesi örneğinde olduğu gibi, kızı babasından damatın arkadaşları istemekte idi.¹³³ Ancak kızın, erkeğin babası tarafından "kızını oğluma ver" denilmek suretiyle istendiği de metinlerde yer almaktadır. Kızın babası, eşine ve aile bireylerine danıştıktan sonra olumlu karar çıkarsa "bu uğurlu günde, şu nesilden gelmekte olan kızımı, nesiller bahşetmesi için size veriyorum" der. Bunun üzerine erkeğin babası "nesil bahşetmesi için verdiğin bu kızını biz kabul ediyoruz" der. Kız, babası tarafından sözlü olarak damat adayına verilir ve böylece sözlenme gerçekleşmiş olur. Bunun ardından damatın babası kendi geleneklerine uygun biçimde kıza elbiseler, çiçekler, takılar sunar ve sözlenme töreni dualar ile sona erer. Evlilikten önceki son bir ay içinde belirlenen uğurlu bir günde nişan töreni yapılır. Damat güzel bir şekilde giyinmiş ve süslenmiş olarak, ilahiler eşliğinde kızın evine gider. Orada kızın babası tarafından karşılanır. Damat adayını gelin adayına sağlık, mutluluk ve iyi bir nesil yetiştirmesi için dua eder. Çok sade olan nişan töreni tarafların birbirlerine iyi dilekler dilemeleri, saygı ve hürmet göstermeleri ve yapılan dualar ile sonlandırılır.¹³⁴

Evlilik töreni, nişanın tam tersine oldukça ayrıntılı ve karmaşıktır. Uğurlu bir zaman diliminde gerçekleştirilen evlilik ritüelinin metinlerde¹³⁵ anlatıldığı üzere genel hatları ile ele almaya çalışaca-

¹³² Axel Michaels, *Hinduism: Past and Present*, s. 115; P. V. Kane, *History of Dharmaśāstra*, s. 527.

¹³³ *Rigveda*, X.85.9, 15, 33.

¹³⁴ Nişan töreni için *Vağdanam*, *Kanyavarana* gibi isimler kullanılmaktadır. Rajbali Pandey, *Hindu Samskaras*, 1976, s. 207-209.

¹³⁵ Evlenme törenini, Hinduların evlerde yaptıkları ritüelleri ihtiva eden *Asvalayana Grihyasutra* metni çerçevesinde ele alacağız. Bu konuda bkz., *Asvalayana Grihyasutra*, I.7.3-I.8. Bu bölümün çevirisi için ayrıca bkz., Paul B. Courtright, "Hinduism", *Sex, Marriage, and Family in World Religions*, Ed. Don S. Browning,

ğız. Evlilik töreninin hemen başlangıcında *altarda* yanmakta olan ateşin batı tarafına bir değirmen taşı ve kuzey doğusuna bir su kavanozu konulur. Damat ateşe sunum yapar, bu esnada gelin onun sağ eline dokunur. Damat batıya, gelin doğuya dönük vaziyette iken damat, gelinin başparmağını tutar ve “senin elini mutluluk ve iyi bir talih için tutuyorum”¹³⁶ der. Damadın, gelinin başparmağını tutması erkek çocuk istediği anlamına gelir. Şayet damat, kız çocuk istiyorsa gelinin diğer parmaklarını, hem kız hem erkek çocuk istiyorsa bütün parmaklarını gelinin saçının üzerinde tutar. Gelin ateşin ve su kavanozunun etrafında üç kez döndürdükten sonra ateşi sağ taraflarına alırlar ve damat “ben gökyüzüyüm, sen yeryüzüsün, haydi evlenelim, soy/nesil sahibi olalım, sevgi ve şefkat dolu uzun bir yaşam sürelim” diye mırıldanır.¹³⁷ Gelin tekrar, değirmen taşının etrafında döner ve damat bu esnada “bu taşın üstünde yürü, taş gibi sabit ol, düşmanlarının üstesinden gel, düşmanlarını ayaklar altına al” der. Bunun üzerine gelinin bir araya gelmiş iki avucunun içine eritilmiş tereyağı dökülür, sonra erkek kardeşi veya yakın akrabadan birisi gelinin avuçlarına iki kez kavrulmuş tahıl döker. Bunu müteakiben damat kurban materyalleri veya sunum malzemelerinin üzerine eritilmiş tereyağı döker.¹³⁸ Bu uygulamayı şu kutsal beyitlerin okunması izler: “Kızlar tanrı Aryaman’a kurban sundu. Ümit ederiz ki Aryaman, kızın, babasının evinden kolaylıkla çıkmasını ve damatın evinde ilelebet kalmasını sağlar.” Aynı tarz dualar Tanrı Varuna, Pusan ve Agni’ye erkek evlat sahibi olmak, uzun ve mutlu bir yaşam sürmek, bolluk-refah ve servet içinde yaşamak ve ellerin hiç ayrılmaması için yapılır.¹³⁹ Gelin ve damatın elleri bir araya getirilir ve ibadeti

M. Christian Gren, John Witte Jr., Columbia University Press, New York, 2006, s. 237-240.

¹³⁶ *Rigveda*, X.85.36.

¹³⁷ Benzer uygulamalar için bkz., *Brihadaranyaka Upanisad*, VI.4.20 (*The Thirteen Principal Upanishads*, Çev., Robert Ernest Hume, Oxford University Press, London, 1921).

¹³⁸ Zikredilen evlilik türlerinin hepsinde de çiftler, bütün dini uygulamaları beraber icra etmek zorundadırlar. Bunlara bazı ayrıntılar ilave edilmesi mümkündür, zira burada anlatılanlar genel bir uygulamadır. P. V. Kane, *History of Dharmasastra*, s. 518, 527-528.

¹³⁹ P. V. Kane, *History of Dharmasastra*, s. 529.

icra eden din adamı (*acarya*) ateşin yanındaki su kavanozundan sular alarak her ikisinin başına serper. Gelin, törenin yapıldığı gün, kocası ve çocukları hayatta olan bir Brahmin kadınının evinde geceler. Gelin geceleyin kutup yıldızını gördüğü zaman sessizliğini bozarak “dilerim ki kocam uzun yaşar ve ona nesiller veririm” der.¹⁴⁰ Gelin ve damat törenin ardından bir seyahate çıkmak zorunda kalırlarsa, dört yol ağzına geldiklerinde “dileriz ki, haydutlarla karşılaşmayız ve düşmanlar bizden uzak olur”¹⁴¹ derler. Onlar bir kasaba veya köyden geçerken halk “dileriz ki bu yeni evli çift bize uğur getirir”¹⁴² der.

Bundan sonra gelin ve damat yalnız bırakılır. Damat, “dilerim ki burada nesiller sayesinde sevgin ve mutluluğun artar, evindeki dini ritüelleri uygulama konusunda hassas olursun”¹⁴³ diyerek gelinle birlikte evine girer. Evliliği simgeleyen tütsüler ve sunum ateşi kibrit çöpleri ile tutuşturulduktan sonra bir öküz derisi, dış tarafı üste ve boyun tarafı doğuya gelecek şekilde zemine serilir. Gelin bu derinin üzerinde otururken, damat, “dilerim ki *Prajapati* bize nesiller ihsan eder, *Aryaman* yaşlanıncaya kadar bizi bir arada tutar. Bütün kötülüklerden arınmış bir şekilde kocanın evine gir...kocana kızgın gözlerle bakma, erkek evlatların anası ol, semavi varlıklara hürmet et”¹⁴⁴ der. Daha sonra peynir lorunu aralarında paylaşarak “dilerim ki tanrılar kalplerimizi birleştirir”¹⁴⁵ der. Bu andan itibaren hububat ve öğütülmüş tahıl (*lavana* ve *ksara*) yemezler, bekârlığı sürdürürler. Üç gece boyunca yatakta değil yerde yatarlar. Bunu 12 geceye, hatta bir yıla çıkarırlar vardır. Bütün uygulamaların tamamlanmasının ardından gelinin elbisesi, hayırlı ve uğurlu dualar etmesi için bir miktar yiyeceklerle birlikte *Surya* ilahisini (*Rigveda*, X.85) bilen bir Brahmine verilir.¹⁴⁶

¹⁴⁰ Bu, *homa*'nın bitmesinden sonra gelinin kutup yıldızını sessizlik içerisinde beklediğini gösterir. P. V. Kane, *History of Dharmasastra*, s. 529-530; Rajbali Pandey, *Hindu Samskaras*, 1976, s. 220-221.

¹⁴¹ *Rigveda*, X.85.32.

¹⁴² *Rigveda*, X.85.33.

¹⁴³ *Rigveda*, X.85.27.

¹⁴⁴ *Rigveda*, X.85.43-46.

¹⁴⁵ *Rigveda*, X.85.47.

¹⁴⁶ Bu açıklamalar için bkz., P. V. Kane, *History of Dharmasastra*, s. 530-531.

Sonuçta, metinlerde bir takım detaylar¹⁴⁷ olmakla birlikte genel olarak evlilik töreni üç kısma ayrılır.

1. Hazırlık aşaması ritüelin ilk safhasını;
2. Damatın gelinin sağ elini tutması ve *mantra* okunması (*panigrahana*), kutsanmış ateşe sunum yapılması (*homa*), ateş etrafında dönülmesi (*pradaksina*) ve gelin ve damatın ateş etrafında birlikte yedi adım atması (*saptapadi*) ritüelin ikinci safhasını;
3. Kutupyıldız'ını görme ve onu takip eden uygulamalar ise üçüncü safhasını oluşturmaktadır.¹⁴⁸

Sonuçta evliliğin temel unsurları; gelini (hediye olarak) verme (*dana*), çiftlerin ellerini birleştirmesi veya yüzükleri takmak (*panigrahana*), Veda ilahilerini okumak, ateş etrafında dönmek, yedi ortak adım atmak (*saptapadi*) ve beraberce eve girmek (*vivaha*) şeklindedir.¹⁴⁹

d- Evliliğin Geçerliliği ve Sürdürülebilirliği

Manu Kanunnamesi'ne göre şiddet kullanılarak yapılan hiçbir eylemin geçerliliği yoktur.¹⁵⁰ Ancak bu kuralın evlilikte uygulanması çok sıkıntılıdır. Bazı hukukçulara göre, kızın zorla kaçırılmasının ardından şayet evlilik ritüeli gerçekleştirilmiş ise (özellikle *saptapadi*) bu evlilik geçerli kabul edilir. Ancak Hindu dini huku-kunu ele alan modern eserlerde, evlilik zorla gerçekleşmiş ise her ne kadar gerekli seremoniler yapılmış olsa bile geçersiz kabul edi-

¹⁴⁷ Hindu metinlerinde evlilik ritüellerinin gelişim seyri, önemi ve farklı uygulamalar hakkında detaylı bilgi için bkz., P. V. Kane, *History of Dharmasastra: Antient and Medieval Religious and Civil Law*, Vol. II, Part I, Bhandarkar Oriental Research Institute, Pune, 1997, s. 531-538; Rajbali Pandey, *Hindu Samskaras*, s. 199-225; Bhaiyaram Sarma, *The Vivaha: The Hindu Marriage Samskaras*, Tr. R. C. Prasad, Motilal Banarsidass Publ., New Delhi, 1995; Arvind Sharma, "Marriage in the Hindu Religious Tradition" *Journal of Ecumenical Studies*, 1985, 22(1), s. 73-75.

¹⁴⁸ P. V. Kane, *History of Dharmasastra*, s. 531.

¹⁴⁹ Axel Michaels, *Hinduism: Past and Present*, s. 115; David Smith, *Hinduism and Modernity*, Blackwell Pub., Oxford, 2003, s. 113; Julius Lipner, *Hindus*, Routledge, London 1998, s. 222. Racastan eyaletinde bir Brahman evliliği için aylar ve haftalar öncesinde ve evlilik gününde yapılan hazırlıklar, ritüeller bkz. Axel Michaels, *Hinduism: Past and Present*, s. 116-119.

¹⁵⁰ *Manu*, VIII.168.

lir.¹⁵¹ Kutsal metinlere göre, kızın bir erkek ile sözleşmesi ve su ile kutsanmasının ardından damat adayı vefat ederse *Veda* ilahileri henüz okunmadığı için kız halen babasına aittir. Bu yüzden babası onu başkasına verebilir.¹⁵² Manu Kanunnamesi'ne göre evlilik ritüelinde *Veda* ilahilerinin okunması çiftlerin karı-koca olduğunu gösterir, ancak tören tam anlamıyla yedinci adımdan sonra tamama ermiş olur.¹⁵³

Bazı hukukçulara göre, *saptapadi* (ateş etrafında birlikte yedi adım atma) ritüeli gerçekleşmiş ise evlilik tamama ermiş kabul edilir. Ancak bu tören gerçekleşmeden damat vefat ederse, kız dul kabul edilmez ve başka birisi ile evlendirilebilir. Evliliğin en önemli ritüelleri *homa* ve *saptapadi*'dir. Bunlar hariç diğer bütün uygulamalar yapılsa bile evlilik geçerli sayılmaz. Manu IX.47'yi yorumlayan Kane, "*saptapadi ritüelinin ardından evlilik tamamlanmış olur ve kız bundan sonra başka bir kimseye verilemez*"¹⁵⁴ der. Bunun öncesinde ise evlilik tamamlanmış sayılmaz ve kız başkasına verilebilir.¹⁵⁵ Erkek bir kızla sözlendikten sonra onda bazı kusurlar görünce onu terk edebilir.¹⁵⁶ Babası kızın kusurlarını ve hastalıklarını söylemeden bir erkeğe verirse cezaya çarptırılır.¹⁵⁷

Manu Kanunnamesi'nde kız veya kadına, babası, erkek kardeşleri, kocası, kayınları tarafından saygı gösterilmesi ve onun onurlandırılması tavsiye edilir. Nitekim, kadınlara saygı duyulmasından Tanrılar hoşnut olur, aksi durumlarda ise ne kadar ibadet edilirse edilsin hiçbir faydası yoktur. Buna karşılık, kadınları sefalet içerisinde olan aileler çok geçmeden yok olurlar. Bu açıdan, mutluluk ve refaha kavuşmak isteyen erkekler kadınlara saygı duymalı, onlara güzel yiyecekler sunmalı; bayram ve festivallerde süsler, takılar ve elbiseler almalıdır. Karı kocanın birbirini mutluluk ettiği evlerde sarsılmaz bir mutluluk, bolluk ve bereket oluşur.

¹⁵¹ P. V. Kane, *History of Dharmasastra*, s. 538; Rajbali Pandey, *Hindu Samskaras*, s. 170.

¹⁵² *Vasistha Dharmasutra*, 17.22.

¹⁵³ *Manu*, VIII.227; P. V. Kane, *History of Dharmasastra*, s. 539.

¹⁵⁴ P. V. Kane, *History of Dharmasastra*, s. 539.

¹⁵⁵ *Manu*, IX.71; VIII.98.

¹⁵⁶ *Manu*, IX.72.

¹⁵⁷ *Yajnavalkya*, I.66; P. V. Kane, *History of Dharmasastra*, s. 540.

Eşler birbirini mutlu etmediği zaman o evlilik çok kötü bir hal alır, çocuklar doğmaz, ritüeller ihmal edilir, *Veda* okunmaz, Brahminlere saygısız davranılır, aile hayatı sona erer.¹⁵⁸

Manu Kanunnamesi'nde zikredildiği üzere kadın neşeli, keyifli ev işlerinde becerikli olmalı, kocasına daima hizmet etmeli, kocasını üzecek şeylerden uzak durmalıdır.¹⁵⁹ İçki içen, gayr-i ahlaki davranan, hastalıklı, asi, savurgan kadınlar her an terk edilebilir. Kısır kadından sekizinci, çocuğu ölen kadından onuncu, sadece kız çocuk doğuran kadından on birinci yılında, ancak beddua eden kadından hemen boşanılır. Bununla birlikte iyi huylu bir kadın hastalanırsa rızası alınarak ve onuru kırılmadan boşanılır.¹⁶⁰ Eğer makul bir sebep yoksa evlilik, dini açıdan feshedilemez, sonlandırılmaz. Boşanma yasal olmakla birlikte pek rastlanılmaz. Zira boşanma hoş karşılanmaz ve boşanan kadın ailesine geri dönmek zorundadır. Erkekler yeniden evlenebilir, ancak kadınların yeniden evlenmesi bazı şartlara bağlıdır.¹⁶¹

Manu Kanunnamesi'nde kocası ölen kadının kayını ile evlendirilmesi (*niyoga*) konusunda birbiriyle çelişen ifadeler yer almaktadır. Nitekim metinde öncelikle kocası ölen kadının, soyun yürütmesi için kayını ile evlendirilmesi gerektiği ve bunun geçerli bir akit olacağı vurgulanırken, hemen akabinde bu tür bir uygulamanın kutsal metinlerde geçerli olmadığı ve yasaklandığı ifade edilmekte ve bu durum kınanmaktadır.¹⁶²

Sonuç

Hinduların temel dini metinlerinden Manu Kanunnamesi'ne göre doğum, ergenliğe giriş, evlilik ve ölüm gibi geçiş ritüelleri (*samska-*

¹⁵⁸ *Manu*, III.55-63.

¹⁵⁹ *Manu*, V.150-156.

¹⁶⁰ *Manu*, IX.80-82. Antik ve modern Hint geleneğinde evlilik hayatı hakkında ayrıntılı bilgi için bkz., J. J. Meyer, *Sexual Life in Ancient India*, Stephen Austin and Sons Ltd., GB, Tarihsiz, s. 146-195; Usha Sharma (Editor), *Marriage in Indian Society: From Tradition to Modernity*, Mittal Pub., New Delhi, 2005; L. E. Gatwood, *Devi and the Spouse Goddess: Women, Sexuality, and Marriage in India*, Manohar, Delhi, 1985.

¹⁶¹ Axel Michaels, *Hinduism: Past and Present*, s. 113.

¹⁶² *Manu*, IX.59-68.

ra) insanların hayatında büyük bir öneme sahiptir. Hindular bu ritüelleri yeri ve zamanı geldiğinde kutsal metinlere uygun bir şekilde gerçekleştirmekle mükelleftir. Bunlar arasında evlilik (*viva-ha*) merkezi bir konum işgal etmektedir ve evlilik töreni çok ayrıntılı bir uygulamadır. Evlilik sayesinde neslin korunması, evdeki ritüellerin yerine getirilmesi ve dünyevi hazların meşru biçimde gerçekleştirilmesi söz konusudur. Evlilik ritüeli sonucunda erkek, Hinduizm'de hayatın dört aşamasından ikincisi olan 'aile hayatı' dönemini gerçekleştirmiş olur. Bu dönem sayesinde o, Hinduizm'de hayatın dört hedefinden üçünü başarılı bir şekilde tamamlama şansına sahip olur. İnancı gereği, ifa etmekle yükümlü olduğu dini törenleri icra ederek hayatın dört hedefinden (*dharma, artha, kama, mokşa*) ilki olan *dharma* yasasına uygun hareket etmiş olur. Aile hayatı kurması münasebetiyle mal-mülk edinmek ve sosyal faaliyetlere katılmak suretiyle ikinci amaç olan *arthayı* yerine getirmiş kabul edilir. Aile hayatı ve evlilik ise özellikle erkeklerle, sevgi, aşk, yaşamdan haz alma gibi dünyevi duyguları meşru biçimde yaşama fırsatı verir. Böylece, insan hayatının üçüncü hedefi olan *kama* gerçekleşmiş olur. Bu aşamaları başarılı biçimde geçen kimse, hayatın nihai hedefi olan kurtuluşa (*mokşa*) ulaşmaya namzet olur.

Evlilik töreni, Hinduizm'de erkekler için öğrencilik (*sisya/siksa*) sürecinin ardından ikinci geçiş ritüeli olmakla birlikte kızlar için yapılan ilk törendir. Bu açıdan evlilik kızların dine giriş töreni olarak kabul edilir. Çünkü kızlar için erkeklerde olduğu gibi herhangi bir ergenlik töreni yoktur. Dolayısıyla kızlar, evlilik töreninin ardından dini ritüellere katılmaya hak kazanırlar. Kızlar için evlilik, bir bakıma erkeklerin öğrencilik hayatına başlamasına (*upanayana*) benzetilebilir. Evliliğin gerçekleşmesi için hem kız ve erkekte hem de her ikisinin ailesinde bir takım nitelikler aranmaktadır. Dış görünüş, sağlıklı olma gibi hususlar her iki taraf için de geçerlidir. Damat ve gelin adayının çok küçük veya çok yaşlı olmamasına dikkat edildiği gibi, aynı kasta mensubiyet ve çok yakın akraba olmama gibi hususlara da özen gösterilir. Ailenin ise özellikle asil, ahlaklı, eğitilmiş, geçmişinin temiz olmasına ve dini kural-

ları icra edip etmediğine dikkat edilir. Hindular arasındaki yaygın kanaate göre, gençlerin evliliğinden ziyade ailelerin evliliği söz konusudur. Bu kurallar Hinduların hayatını düzenleyen metinlerden en önemlisi kabul edilen Manu Kanunnamesi'nde ayrıntılı biçimde zikredilmektedir.

Hinduizm'de evlilik, bireylerin topluma katılımlarını sağlayan bir takım ritüeller bütünüdür. Bu törenler hem kızın hem de erkeğin yeni statüsüne uyum sağlama sürecini kolaylaştırmaktadır. Bu nedenle evlilik hem dini hem de sosyal boyutu olan bir uygulama kabul edilmektedir. Genellikle evde gerçekleştirilen evlilik törenine gelin ve damat adayları din adamlarının rehberliğinde bizzat iştirak eder. Ritüelin temel unsurları ve içeriği konusunda *Rigveda* ve *Grihyasutra* metinlerde ayrıntılı bilgi mevcuttur. Hindu kutsal metinlerinin bazılarında ve özellikle de Manu Kanunnamesi'nde ifade edildiği üzere sekiz tür evlilik vardır. Bu evlilik türleri ilkinden başlamak üzere belli bir üstünlük hiyerarşisine sahiptir. Buna göre en sondaki evlilik türü arzu edilmeyen ve en kötü evlilik biçimidir. Genel bir kategoriye tabi tutacak olursak ilk dört evlilik türü tavsiye edilirken, son dört tür tavsiye edilmez. Ancak günümüz Hindu toplumunda bu evlilik türlerinden sadece ikisinin (*Brahma* ve *Asura*) geçerliliğini koruduğu dikkat çekmektedir. Hindu genç erkekler efsanevi kahraman, ideal koca, cesur aile reisi Rama; kızlar ise iffetli, sadık, sabırlı bir Sita gibi olabilmeyenin peşindedir. Dolayısıyla onların evliliği gençlerin en büyük idealidir. Sonuç olarak, Manu Kanunnamesi'ndeki evlilik türleri dikkate alındığında şiddet kullanmaksızın, şehvi arzu olmaksızın, şartları zorlamaksızın, paranın ve mal-mülkün cazibesine kapılmaksızın, birbirine sadakati koruyarak yapılan ve sürdürülen evlilikler ideal kabul edilir.

Kaynakça

A- Kutsal Metinler

Dharmasutras: The Law Codes of Apastamba, Gautama, Baudhayana, and Vasishta, Trans. and Ed. By, Patrick Olivelle, Motilal Banarsidass Pub., 2000.

- Hymns of the Atharva-Veda*, Trans. by, Maurice Bloomfield, Clarendon Press, Oxford, 1887, SBE, vol. XLII.
- Kamasutra*, Trans. and Ed. by, Wendy Doniger and Sudhir Kakar Oxford University Press, USA, 2003.
- Kṛṣṇayajurvediya Taittiriya-samhita*, Trans. by, Rangasami Lakshminarayana Kashyap, Sri Aurobindo Kapali Sastry Institute of Vedic Culture, Bangalore, 2003.
- Mahabharata, Anusasana*, 44.14.
- Rigveda Brahmanas: The Aitareya and Kausitaki Brahmanas of the Rigveda*, Trans. by A. B. Keith, Motilal Banarsidass, Delhi, 1998.
- Rig-Veda Sanhita: A Collection of Ancient Hindu Hymns*, (I-VI), Çev., H. H. Wilson, N. Trübner and Co., London, 1866-1888.
- Tandya-mahabrahmana*, Biblio-Verl., 1983.
- The Grihya-sutras: Rules of Vedic Domestic Ceremonies*, Part I, Trans. by, Hermann Oldenberg, Clarendon Press, Oxford, 1886, SBE, vol. XXIX-XXX.
- The Hymns of the Rigveda*, Çev., Ralph T.H. Griffith, Motilal Banarsidass Pub, Delhi, 1973.
- The Institutes of Vishnu*, Trans. by, Julius Jolly, Clarendon Press, Oxford, 1880, SBE, vol. VII.
- The Law Code of Manu*, Çev., Patrick Olivelle, Oxford Univ. Press, New York, 2004.
- The Laws of Manu*, Çev., G. Bühler, Clarendon Press, Oxford, 1886, SBE, vol. XXV.
- The Laws of Manu*, Çev., Wendy Doniger and Brian K. Smith, Penguin Books, Harmondsworth, 1991,
- The Mahabharata of Krishna-Dwaipayana Vyasa*, (I-XII) Trans. by, Pratap Chandra Roy, Oriental Publishing Co., Calcutta, Tarihsiz.
- The Satapatha-Brahmana*, Trans. by, Julius Eggeling, (I-V), Clarendon Press, Oxford, 1882-1900, SBE, vol. XII, XXVI, XLI, XLIII, XLIV.
- The Thirteen Principal Upanishads*, Çev., Robert Ernest Hume, Oxford University Press, London, 1921.
- Visnupuranam*, Trans. by, H. H. Wilson, Ed. By M. N. Dutt, Elysium Press, Calcutta, 1896.
- Yajnavalkyasmṛiti*, Trans. By, B. S. Bist, Chaukhamba Sanskrit Pratishthan, Delhi, 2004.

B- Diğer Eserler

- A. Berriedale Keith, "Marriage (Hindu)", *Encyclopaedia of Religion and Ethics*, vol. VIII, Ed. James Hastings, T. & T. Clark, Edinburgh, 1916.
- Ali İhsan Yitik, *Hint Dinleri*, İzmir İlahiyat Vakfı Yay., İzmir, 2005.
- Arvind Sharma, "Marriage in the Hindu Religious Tradition" *Journal of Ecumenical Studies*, 1985, 22 (1).

- Axel Michaels, *Hinduism: Past and Present*, Princeton Univ. Press, New Jersey, 2004.
- Bhaiyaram Sarma, *The Vivaha: The Hindu Marriage Samskaras*, Tr. R. C. Prasad, Motilal Banarsidass Publ., New Delhi, 1995.
- Burjor Avari, *India, the Ancient Past: A History of the Indian Subcontinent from c. 7000 BC to AD 1200*, Routledge, New York, 2007.
- Constance A. Jones and James D. Ryan, *Encyclopedia of Hinduism*, Facts On File, New York, 2007.
- David Smith, *Hinduism and Modernity*, Blackwell Pub., Oxford, 2003.
- Declan Quigley, "On the Relationship Between Caste and Hinduism", *The Blackwell Companion to Hinduism*, Ed. Gavin Flood, Blackwell Pub., UK, 2003.
- Dermot Killingley, "Modernity, Reform, And Revival", *The Blackwell Companion to Hinduism*, Ed. Gavin Flood, Blackwell Pub., UK, 2003.
- E. Senart, *Caste in India: The Facts and the System*, Ess Ess Pub., New Delhi, 1975.
- Ebu Reyhan el-Birunî, *Alberuni's India*, (I-II), ed. Edward Sachou, New Delhi 1964.
- Fred W. Clothey, *Religion in India: A Historical Introduction*, Routledge, London, 2006.
- Gavin Flood, "Introduction: Establishing the Boundaries", *The Blackwell Companion to Hinduism*, Ed. Gavin Flood, Blackwell Pub., UK, 2003.
- _____, *An Introduction to Hinduism*, Cambridge Univ. Press, Cambridge, 1996.
- Hammet Arslan, "Manu Kanunnamesi'ne Göre Hinduizm'de Nikahın Şartları", *Dinlerde Nikah*, Milletlerarası Tartışmalı İlimi Toplantılar Dizisi: 17, Ensar Neş., İstanbul, 2012.
- Hermann Kulke ve Dietmar Rothermund, *A History of India*, Barnes & Noble, New York, 1986
- Hillary Rodrigues, *Introducing Hinduism*, Routledge, New York, 2006
- J. J. Meyer, *Sexual Life in Ancient India*, Stephen Austin and Sons Ltd., GB, Tarihsiz
- James G. Lochtefeld, *The Illustrated Encyclopedia of Hinduism*, Vol. I, The Rosen Pub., New York, 2002.
- Jeaneane Fowler, *Hinduism: Beliefs and Practices*, Sussex Academic Press, Brighton, 1997.
- John Keay, *India: A History*, Grove Press, New York, 2000.
- Julius Lipner, *Hindus*, Routledge, London 1998.
- Karel Werner, *A Popular Dictionary of Hinduism*, Taylor & Francis e-Library, 2005.
- Klaus K. Klostermaier, *A Survey of Hinduism*, State University of New York Press, Albany, 2007.
- L. E. Gatwood, *Devi and the Spouse Goddess: Women, Sexuality, and Marriage*

- in India*, Manohar, Delhi, 1985.
- Ludo Rocher, "The Dharmasastras", *The Blackwell Companion to Hinduism*, Ed. Gavin Flood, Blackwell Pub., UK, 2003.
- M. M. Ninan, *The Development of Hinduism*, CreateSpace, 2008.
- Michael Witzel, "Vedas and Upanisads", *The Blackwell Companion to Hinduism*, Ed. Gavin Flood, Blackwell Pub., UK, 2003.
- P. V. Kane, *History of Dharmasastra: Antient and Medieval Religious and Civil Law*, Vol. II, Part I, Bhandarkar Oriental Research Institute, Pune, 1997.
- Patrick Olivelle and Suman Olivelle, *Manu's Code of Law: A Critical Edition and Translation of the Manava-Dharmasastra*, Oxford Univ. Press, Oxford, 2005.
- _____, "Dharmasastra: A Literary History" Ed. Timothy Lubin, Jayanth Krishnan ve Jr. Donald R. Davis, *Law and Hinduism: An Introduction*, Cambridge University Press, Cambridge, 2010.
- Paul B. Courtright, "Hinduism", *Sex, Marriage, and Family in World Religions*, Ed. Don S. Browning, M. Christian Gren, John Witte Jr., Columbia University Press, New York, 2006.
- Rajbali Pandey, *Hindu Samskaras: Socio-Religious Study of the Hindu Sacraments*, Motilal Banarsidass, Delhi, 1976.
- Robert Lingat, *The Classical Law of India*, Trans. From French by, J. Duncan M. Derrett, University of California Press, Berkeley, 1973.
- Robin Rinehart, "Hearing and Remembering: Oral and Written Texts in Hinduism", *Contemporary Hinduism: Ritual, Culture and Practice*, ed. Robin Rinehart, Abc-Clio Pub., California, 2004.
- _____, "Introduction: The Historical Background", *Contemporary Hinduism: Ritual, Culture and Practice*, ed. Robin Rinehart, Abc-Clio Pub., California, 2004.
- Sanjukta Dasgupta and Malashri Lal (Editors), *The Indian Family in Transition: Reading Literary and Cultural Texts*, Sage Pub., New Delhi, 2007.
- Steven J. Rosen, *Essential Hinduism*, Praeger Publishers, USA, 2006.
- T. N. Madan, "The Householder Tradition in Hindu Society", *The Blackwell Companion to Hinduism*, Ed. Gavin Flood, Blackwell Pub., UK, 2003.
- Thomas J. Hopkins, *The Hindu Religious Tradition*, Wadsworth Pub., Belmont, California, 1971.
- Usha Sharma (Editor), *Marriage in Indian Society: From Tradition to Modernity*, Mittal Pub., New Delhi, 2005.
- V. M. Apte, *The Sacrament of Marriage in Hindu Society from Vedic Period to Dharmasastras*, Ajanta Pub., Delhi, 1978.
- William P. Harman, *The Sacred Marriage of a Hindu Goddess*, Motilal Banarsidass, Delhi, 1992.

